AKİS

HAFTAL... İTE MECMUASI

18 ARALIK 19..
FİATI: 1 LİRA

Hükûmettek[i] Son Değişikliği[n] Hikâyes[i]

TÜRKİYEDE DOĞUM KONTROLU

TEM
İŞLERİNİZDE
EMNİYET SÜR'AT.
ÇEŞİTLİ PARA
İKRAMİYELERİ.
ÖMÜR BOYUNCA
AYLIK GELİR.
TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI
VERİR

Sayı: 548 Cilt :XXXI Yıl: 11

Sahibi
Mübin TOKER

Başvazar:
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Y. Yüksel Erd e m

Bu sayıda Yazı Kurulu
İç Haberler Kısmı: Kurtul Altuğ, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel, Egemen Bostancı (İstanbul) Seyfi Özgenel (İzmir) — Dış Haberler Kısmı: Halûk Olman — Magazin Kısmı: Jale Candan, Tüli Sezgin, Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil Tiyatro: Naciye Fevzî, Lûtfi Ay — Sinema: Tarık Kakınç — Yayınlar: İhami Soysal — Musiki: Daniyal Eriç — Radyo: Mahmut T. Öngören.

Resim
Ali Parmakerli
Fotoğraf
T.H.A.
Hüseyin Ezer
Erdoğan Çiftler

Klişe
Birlik Klişe Atölyesi
Tel: 117015

Yazı işleri
Rüzgarlı Sokak No 15/3
Tel: 11 89 92
P. K 582

İdare
Rüzgarlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
l senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları
Santimi 20 lira
***3* renkli arka kapak 1500 lira**
AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer
Hürriyet Matbaa

Ankara

Basıldığı tarih:
17.12.1964

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Bu hafta AKİS sayfalarında, Türkiyede hemen herkesi ilgilendiren bir konuyla karşınıza çıkıyoruz: Doğum Kontrolü! Bu konu, yıllardır üzerinde pek çok söz edilen bir problem hafime gelmiştir. Türkiyede belirli bir nüfus politikası olmadığı içindir ki iktisadi hayatta zaman zaman büyük müşküllerle karşılaşılmaktadır. Oysa her gecekonduda, en *sut* yedi nüfuslu bir aile, hayatla mücadele edip durmaktadır. İsmet İnönünün Reform Kabinesinin bellibaşlı vaadlerinden biri de bu konu ile ilgili tasarıyı gerçekleştirmekti.

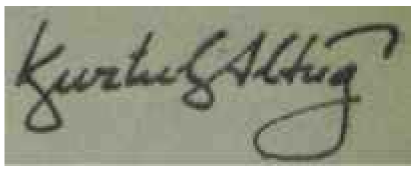
Bu satırları okumağa başladığınız sıralarda. Parlamentoda, Doğum Kontrolü ile ilgili kanun tasarısı üzerindeki görüşmeler devam etmektedir. Meselenin çeşitli yönleri vardır ve memleketimize en uygun düşen yolda karar kılınacağı ümid edilmektedir. AKİS bu hafta, Jale Candanın kalemiyle, bu can alıcı noktaya parmak basmaktadır. Jale Candan yazısını hazırlamadan önce pek çok çevre ile temas kurmuş ve bu arada Sokaktaki Kadınla da görüşmeler yapmıştır. Candanın topladığı malzeme bizzat Sağlık ve Sosyal Yardım Bakam Dr. Kemal Demirle müşavere edildikten sonra sayfalara geçecek hale getirilmiştir. YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda büyük yer tutan "Doğum" başlıklı bu yazıda hiç bir hükme varılmamış, memleketimizdeki doğum meselesi, sadece yetkili kimselerin görüşleri açısından verilmiştir. Şüphesiz; AKİS'in konuyu ele alış şekline karşı çıkanlar olacaktır. Ama gayemiz, bu alanda geniş bir tartışmaya yol açmak ve memleketin bu en önemli konusu üzerine aydınları eğilmeğe sevketmektir.

"Doğum" başlıklı yazıda okuyacağınız gerçeklerin sizleri üzeceğinden eminim. Ama ne var ki gerçek budur ve meseleye parmak basılmadıkça yararım tehlikeli bir hal alması önlenemeyecektir.

Sizlere bu hafta, YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda bir başka ilginç yazıyı sunmak isterim. "C.H.P." başlıklı bu yazı basında verilen birtakım haberlerin sıhhat derecesini ortaya koyacak nitelikte kaleme alınmıştır. C.H.P. içinde neler olmaktadır, C.H.P, Parti Meclisi toplantılarında kimler ne demiştir ve bunlar basına ne şeklide aksettirilmiştir? Bütün bu suallerin cevabım ancak "C.H.P." başlıklı yazıyı okuduktan sonra verebileceksiniz.

Öte yandan, A.P. içinde olup - bitenleri, bu hafta da en gerçekçi gözle gene YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda bulunan "A.P." başlıklı yazıda vermekteyiz.

Saygılarımızla

İçindekiler

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 11 18 Aralık 1964, Sayı: 548 Cilt: XXXI

YURTTA OLUP BİTENLER

Başbakan İnönü konuşuyor ve düşünüyor
İki el bir baş içindir!

C.H.P.

Harman sonu

Haftanın başında Salı sabahı, Turhan Feyzioğlunun külüstür siyah otomobili Tandoğan meydanını süratle geçerek, Prenses Kuvaför salonunun önünden Parlâmentoya gitmek üzere, Gençlik caddesine kıvrıldığında saatler . tam 8,00 i gösteriyordu. Onun bu erkenciliğini gören bir gazeteci, yanındaki arkadaşına :

"— Anlaşılan, Turhan Bey bugünkü Grup toplantısına fazla önem veriyor" dedi.

Gerçekten o gün yapılacak olan CHP Senato ve Millet Meclisi Müşterek Grup, toplantısı, son haftalardaki parti için dalgalanmaların müspst veya menfi, ama mutlaka finalini teşkil edecek nitelikteydi. Zira özellikle son yedi gün, CHP için, politik gelişmeler bakımından son derece yoğun bir hafta olmuştu. Bu kısacık sürede Grupun kurbanlar istediğinden bahsedilmiş, üç Bakan istifa ettirilmişti. Bunların yerini üç turfanda isim almış, üç yeni Başbakan Yardımcısı fikri doğmuş, açıklanmıyan sebeplerle bu formül bir kenara itilerek, tekrar tek Yardımcı Kemal Satırın adı üzerinde birleşilmişti. Basında, "Hükümette değişiklik" . haberleri yayınlanıyor, CHP Parti Meclisi, seri toplantılarında son derece renkli tartışmalara sahne oluyordu.

İnönü, haftanın sonunda bir basın toplantısı yaparak, iç ve dış politikayı. Hükümetin bütün icraatını detayları ile açıklamış, fakat doğrusu aranırsa, dalgalanmalara bir son verememişti. Basının bütün şimşekleri â-

deta CHP üzerinde çalkıyor, hiç kimse değişiklikleri, yeterli bulmuyordu.

O gün, CHP Senato ve Millet Meclisi Müşterek Grup toplantısı vardı ve gündemde Hükümet için çeşitli gen soru ve genel görüşme önergeleri bulunması bakımından bu toplantı son derece önemliydi. Turhan Feyzioğlu gibi sabahleyin erkenden yollara düşen ve bu toplantıya belki de lüzumundan fazla önem veren pek çok milletvekili ve senatör vardı. Bunlar, çoğunlukla AP'lilerin göründükleri koridorda küçük kümeler halinde toplanıyorlar, mübalâğalı elkol hareketleriyle, ama adeta fısıltı halinde. Hükümeti ve özellikle son Kabine değişikliklerini yeriyorlardı.

Bunlara göre, hata bir değil, birkaç tanedir. Meselâ önce, Kabinede geniş değişiklikler yapılacağı şeklinde bir hava yaratılmış, sonra sadece üç Bakanla yetinilmiştir. Üç ayrı kutup teşkil eden Aksal, Erim ve Feyzioğlunun Kabinede görev alacakları açıklanmış, ama bu da gerçekleşmemiştir.

Het iki tenkit de aslında aynı temayı işlemektedir: Hükümet, prensiplerin dışına çıkılarak vaadedilenleri, söylenenleri gerçekleştirememiştir!..

Bu ana fikrin yanısıra daha bazı tenkitler de ileri sürülmektedir. Meselâ bu Hükümetin, CHP bünyesi içinde düşünülebilecek en zayıf kafeine olduğu, politik tecrübeleri az, genç Bakanlarla seçimlere gidilemiyeceği v.s. gibi...

İşte Müşterek Grup bu hava için de toplandı. Ancak, bütün tahminlerin hilâfına, hiç de sert tartışmalar yapılmadı, hararetli diyaloglara iltifat edilmedi. Zira kürsüye gelen Başbakan Yardımcısı Kemal Satar, gerek Hükümet, gerekse bazı Bakanlar hakkında verilmiş olan çeşitli gen soru ve genel görüşme önergelerinin bulunduğunu söyliyerek, bunların hepsinin birleştirilmesini ve haftaya Pazartesi günü yapılacak Müşterek Grup toplantısında toptan cevaplandırılmasını teklif etti.

Doğrusu aranırsa bu teklif Kabinede değişiklik akımının yöneticilerini hiç de memnun etmedi. Grupta hızlarını alamıyan bu politikacılar, tıpkı sabahın erken saatlerinde olduğu gibi, yakınmalarına Parlâmento koridorlarında devam ettiler..

İşin aslı

Bu grupun tenkitlerine ilk bakışta hak vermemek mümkün değildir. Gerçekten Hükümette geniş değişikliklere gidileceği söylenmiş ve bu husus gerçekleştirilememiştir. Ama meselenin biraz derinine inildiğinde bunu, Hükümet açısından başarısızlık olarak kabul etmek de mümkün değildir. Zira ortada bir "tavuk ve yumurta" hikâyesi vardır. Gruptaki, genel görüşme' ve gensoru önergelerinin sahipleri araştırıldığında görülecektir ki, Hükümette değişiklik» isteyen bir belirli gruptur. Bunlar, tezterini iyi savunmuşlar ve isteklerini önce Grupa, sonra da Hükümete yansıtmayı başarmışlardır. İşte Hükümette değişiklik haberleri bu akımın bir sonucudur ve basında yer alan "Kabinede revizyon" haberleri Hükümet Başkanı tarafından biraz da bu hava sebebiyle yalanlanmamıştır. Ama aynı grup, kendilerine görev tevcih edildiğinde yançizmişlerdir. Yan çizmekle de kalmamışlar, gerek parti Meclisi toplantılarında, gerek kulislerde ve gerekse basın mensupları ile kapalı kapılar ardında yaptıkları sohbetlerde, değişikliklerin yetersiz olduğundan dem vurmuşlardır. Kısaca bu grup, kendi ördüğü kozayı sonradan beğenmiyen bir ipekböceği durumundadır. Ancak bu arada unutulan husus, bu kozanın kendi eserleri olduğudur. Bu grup biraz da bu koza meselesi yüzünden Başbakan yardımcılıkları meselesini fazla kurcalamamakta ve daha çok "Hükümet içinde daha geniş bir revizyon yapılacağı söylenmişti. Bu neden yapılamadı?" sloganını benimsemiş görünmektedir.

Raftaki Bakanlıklar

2 X 2 = 4

Bu slogano verilecek cevap, geniş 'revizyonun, mutlaka birçok Bakanın Kabine dışı bırakılması demek olmadığıdır. İlk gündenberi murad edilen

şey, Kabinenin, bünyesi fazlaca bozulmadan, dışarıdan alınacak büyük isimlerle takviye edilmesidir. Nitekim geçen hafta Perşembe günü bu mecmua da bu husus açıkça belirtilmiş, Kahine de değişiklik haberleri gündeliklerde de bu şekilde yer almıştır. Meselenin gerçek yönü, bu büyük isimlerin, kendi yarattıkları havanın sonuçlarını şimdi beğenmemeleridir.

Eski ve yeni Adalet Bakanları kolkola
Tebdil-i mekânda ferahlık

Nitekim beş gün süren CHP Parti Meclisi toplantılarında, (dışarıya aksettirilen havanın tamamen hilafına, bu konuda şimşekler, Hükümet Başkanından çok, göreve yançizenler üzerinde çakmış, söz alan üyeler, Aksalı üstü kapalı sözlerle, Turhan Feyzioğlunu da son derece sert bir şekilde tenkit etmişlerdir.

Bakan-toto

Geçen haftanın ortalarında, Perşembe günü, Başbakanlığın önünde sal kim salkım gezinen gazeteciler, "Bakan - toto"yu Kabineden ayrılacak olanlar için oynuyorlardı. Büyük ikrami yeyi, Ulaştırma Bakanı Ferit Alpiskender ile İmar ve İskân Bakanı Celâlettin Uzer ikilisine oynıyanlar kazandılar. Kısa bir görüşmeyi müteakip Başbakanlıktan neşeli kahkahalar atarak ayrılan Uzer, etrafını saran gazetecilere:

"— İstifamı verdim. Tekrar sıhhatimi kazanacağım için çok memnunum' dedi.

Ferit Alpiskender ise biraz üzgün ve düşünceliydi; totolarının doğru çıkması için içlerinden Alpiskenderin istifa etmemesi için dua eden genç basın mensuplarına, düşünmek için zaman üsteliğini istirasını öğleden sonra göndereceğini söyledi, Anlaşılan, bazı kimselere -bu bazı kimseler, eşi ile İstanbulda tahsilde bulunan kızıdırdanışması gereken Alpiskenderin rahat koltuğundan ayrılmaya bir türlü gön lü razı olmuyordu. Ama nedense işi fazla uzatmadı, doğruca makamına giderek eşyalarını topladı, istifa mektubunu yazıp, Başbakana ulaştırması için Özel Kalem Müdürüne teslim ettikten sonra Bakanlığı terketti.

Gazetecilerin Cuma günkü totolarının konusu ise bu defa ayrılanların yerine kimlerin geleceği idi. Başkentti basın mensupları o gün gerçekten bir hayli yoruldular. Zira Başbakan İsmet İnönü ve Yardımcısı Kemal Satır, bir yandan ismail Rüştü Aksal ve Turhan Feyzioğlu gibi yeni Başbakan Yardımcısı namzetleri ile görüşüyorlar, öte yandan da boşalan üç Bakanlığa bulunacak yeni isimler için temaslar yapıyorlardı. Üstelik, Kabinedeki değişikdiğin sadece bu üç Bakandan ibaret kalacağı hususu da şüpheliydi. O gün Başbakanlığa gelerek Bakanlıkların! ilgilendiren türlü konularda gerek İnönü ve gerekse Satırla görüşen, yerleri sağlam Balkanlar bile gazetecilerin zihinlerinde birer kocaman istifham yarattılar:

"— Acaba?..."

Başbakan İnönü, Kabine revizyonu ile ilgili temaslarına o sabah CHP Genel Merkezinde başladı. Burada çok kısa bir süre toplantı halinde bulunan Parti Meclisine başkanlık eden İnönü, daha sonra ikinci kattaki Genel Başkan odasına çekilerek, İsmail Rüştü Aksal ve Turhan Feyzioğlu ile Başbakan Yardımcılıkları meselesini görüştü.

Temaslar ve neticesi

Başbakan, tıpkı 1950 seçimlerine tekaüdüm eden aylarda olduğu gibi bir büyük kabine kurmayı düşünüyor ve mevcut kadroyu Aksal ve Feyzioğlu gibi isimlerle takviye etmek istiyordu. İnönüye göre bu iki isim, parti içinde lider niteliğindedirler ve bunların kabinede yer almaları, verimli icraatları bir yana, moral bakımından da son derece önemlidir. Zira Reform Kabinesi gibi iddialı bir isimle ortaya çıkmış olan bugünkü Hükümetin en büyük eksikliği, bütün enerji ve dinamizmine rağmen, tecrübedir. Başbakan, kendi sahalarında otorite kabul edilen bu iki devlet adamının tecrübeleriyle dinamizmi birleştirmek istemiştir.

İnönünün Aksalla 15 dakika süren konuşması daha çok bir teklif niteliğini taşıdı. Başbakan gerçekleri ve bu gerçekler karşısındaki düşüncelerini Aksala tek tek anlatarak, kendisinden Başbakan Yardımcısı olarak görev almasını istedi. Aksal buna, düşünmek için kendisini zaman verilmesini söyliyerek cevap verdi.

İnönünün Feyzioğlu ile yaptığı görüşme ise 40 dakika kadar sürdü. Pey- > zioğlu bu görüşmede, şimdilik Kabinede görev almak istemediğini söyledi ve uzun uzun bunun nedenlerini anlattı. Gerçi Genel Başkan odasının kapalı kapısı ardında geçen bu. konuşma bütün detaylarıyla kesin olarak bilinmemektedir, ama, CHP bünyesini biraz yakından tanıyanlar için, Feyzioğlunun bundan evvel çağırdığı türküler hiç de yabancı değildir.

Başbakan, Feyzioğlunun izahatını sonuna kadar, hiç sesini çıkarmadan dinledi ve sonunda, tatmin olduğunu, gerçekten, bugün için kendisinin sadece Kayseri milletvekili olarak kalmasının ve parti hizmetlerinde çalışmasırun daha doğru olacağına inandığını söyledi.

Böylece, işin asıl önemli birinci kısmı menfi de olsa, bir sonuca bağlanmış oluyordu. Aksal rahatsızlığını ileri sürerek, düşünmek üzere akşamüstüne kadar mühlet istemiş, Feyzioğlu ise hâlâ bilinemiyen, öğrentemiyen ve Parti Meclisinde dahi açıklanmıyan sebeplerle teklifi kabul etmemişti.

Genel Merkezde yaptığı görüşmeden sonra gazetecilerle konuşan Aksal.

"— Görev kabul ettiniz mi?" sorusunu,

"— Şimdilik birşey yok" diyerek cevaplandırdı.

Turhan Feyzioğlu ise Kabineye girmeyeceğini, bunun nedenlerini Başbakana arzettiğini belirtti.

Doğrusu aranırsa, politik çevrelerde gerek Aksalın vs gerekse Feyzioğlunun bu teklifi kabul edecekleri pek sanılmıyordu. Ancak umulan, Paşa teklif ederse ve hele ısrarda bulunursa, CHP içinde birer lider durumuna gelmiş oltalar da, Feyzioğlu ile Aksalın "Hayır" diyemiyecekleriydi.

Gerçi bu tahmin doğru çıkmadı ama, bunun gene de bir faydalı yönü oldu. "Artık partisinde bile Paşaya itaat edilmiyor" havasının yayılmak istenmesine rağmen ortaya bir gerçek çıkmıştır: İsmet İnönü bir "Millî Şef" değildir. O, parti bünyesi içinde başka liderlerin de bulunmasını, demokratik. düzenin normal icapları olarak kabul etmektedir. Bununla da kalmayıp, ken dileriyle birlikte çalışmak istemektedir. Bu ise, herhalde İsmet Paşayı değil yıpratmak, bilâkis kuvvetlendirmiştir. Nitekim Parti Meclisinde, bu konu ile ilgili şimşekler, daha çoka Aksal ve özellikle sıhhati pek yerinde olan Feyzioğluna yöneltilmiştir

Yeni Bakanlar

Başbakan Yardımcıları meselesi İsmet İnönü tarafından ele alınırken. Yardımcısı Kemal Satır da Kabinede boşalmış bulunan üç koltuk için Bakan adayları ile temas halindeydi. Sabahleyin Genel Merkezde Kars Senatörü Sırrı Atalay ile görüşen Satır:

"— Paşa size bir görev verecek, red detmezsiniz herhalde?" dedi.

Atalayın, hemen hemen bîr teklif niteliğini taşıyan bu söze cevabı şu oldu:

"—.Bize bir vazife teveccüh ederse herhalde bundan kaçmayız!"

Satırın Sadık Kutlay ile görüşmesi de bundan pek farklı olmadı. Yeni İmar ve İskân Bakanı, bu görevi seve seve kabul edeceğini bildirdi. Böylece,. değişikliklerin CHP yönü ile ilgili kısmı hemen hemen tamamlanmıştı. Geriye sadece bağımsızlardan seçilmesi gereken Ulaştırma Bakanı meselesi kalmaktaydı ki. bu husus da halledilmiş sayılırdı. YTP den istifa ettiğini bildiren mektubu bir dostuna vermiş olan Sivas milletvekili Mahmut Vurala bir haber uçurularak, mektubu YTP Genel Başkanlığına verebileceği, Ulaştırma Bakam olmasının kesinleştiği bildirildi. Mektup, aynı gün saat tam 15,15'te YTP Genel Başkanı Ekrem Alicanın eline geçmişti.

Bütün bunlar olurken, Mahmut Vural, kaba etindeki bir çıbanı tedavi ettirmek üzere yattığı Hacettepe Hastahanesi Şifa Şaban Kliniğinde istirahat' ediyordu. Ama bu tamamen, görünüşte bir istirahatti. Aslında Vuralın içi içini yiyor, hem YTP den, hem de Hükümetten olma ihtimalini düşündükçe, kaba etindeki ağrılar bir kat daha fazlalaşıyordu.

Asanda, Kabine operasyonunun hatalı yönü ne vâdedilen üç Başbakan yardımcılığı formülünün gerçekleştirilememesi ve ne de revizyonun hacmidir. Operasyonun hatalı yönü, hastahanede yatmakta olan bir milletvekilini . partisinden istifa ettirmek ve sadece 1 saat 45 dakika süren bir bağımsızlık devresinden sonra kendisini bağımsızlar kontenjanından Bakan ilân etmektir. Böyle bir tâyin, doğrusu, politika tarihinde ender rastlanan olay lardandır.

Bu hususta çeşitli rivayetler ileri sürülmekte ve Parlâmento koridorlarında kulaktan kulağa. Başbakana yakınları tarafından, Vuralın yirmi gün önce partisinden istifa ettiğinin söylendiği fısıldanmaktadır. Ancak fısıltılar ve hattâ gerçek ne olursa olsun, CHP'nin arkasındaki bağımsızlar grupunun desteği hayli zayıflamıştır. Güven oyunu Grupta karara bağlayamıyan YTP hin ise bundan böyle CHP

Başbakan İnönü basın toplantısında
Müdavele-i efkar

Ben bir

Süleyman Demirelin A.P. Büyük Kongresinde, kendisinin mason olduğu iddiasın bir suç gibi ortaya atan partidaşlarına kargı "Ben vallahi de, billahi de mason değilim. Ben sabahleyin kuran okunmadan kahvaltı masasına oturmayan bir ailenin çocuğuyum" tarzında kendini savunması bilhassa aydın çevrelerde' akisler yapmakta devam etmektedir. Anlaşılmayan bir başka nokta, Mason Derneğinin Süleyman Demirelin eline kendisini temime çıkaran, dolayısıyla masonluğun kabahat, kusur olduğunu kabul ediyor manâsı taşıyan "İşbu Süleyman Demirci mason değildir" tarzında bir kâğıt vermesidir. Yeni bir zihniyetin sahibi olarak lanse edilen Demirelin bu tutumu hiç bir çevrede medenî cesaret örneği sayılmamıştır. Ama asil hiddet masonların kendisinden gelmiştir.*

Aşağıda bulacağınız yazı bur masonun bu davranış karşısındaki tepkisini dille getirmektedir ve AKİS'in kurmay heyeti tarafından bundan dolayı çok ilgi çekici bulunarak yayınlanmaktadır.

Evet, ben bir Masonum ve bunula öğünürüm. Öğünmeme sebep, ne bu yüzden kendimi büyük görmemden, ne de Mason oluşumun bana herhangi bir çıkar sağlaması umudundan doğar, öğünmemin tek sebebi, aşağıda açıklayacağım ilkelere bağlı Masonluğun, ister yerinde ister yersiz olsun, o topluluğa girme niteliğini bende görmüş, olmasıdır.

Her şeyden önce, Masonluğun ne olduğuna bilmeyen, veyahut ne olduğu kendilerine kötü niyetliler tarafından yanlış anlatılmış olan iyi niyet sahiplerine bir iki sözüm var..

Masonluğun ne olduğunun en iyi tarifi Mason düşünürlerinden Henry Coil tarafından yapılmış ve ansiklopedilerde yayınlanmış olanıdır:

"En geniş ve etraflı anlamında Masonluk, hepsi sade ve köklü nitelikte olmak üzere bir fazilet ve sosyal ahlâk sistemi, saf bir din ve bir hayat felsefesi olup geniş bir insancıllığı da kapsar; hayatı pratik bir görgü saymakla beraber manevi değerleri maddi değerlere üstün tutar; belirli bir inanca bağlı olmayan bir dindir ve hiç bir mezhebe öncelik tanımadan bütün mezheplerin gerçek olduğuna inanır; ahlaka dayanır ama softa değildir; dindarlıktan çok akıl arar; hoş görürdür ama vurdum duymaz değildir; gerçeği araştırır ama tarif etmez; mensuplarını düşünmeğe zorlar ama ne düşüneceklerini söylemez; cehaleti hoş görmez ama cahili afaroz etmez; eğitimi geliştirir ama belirli bir eğitim programı ileri sürmez; politik özgürlüğü ve insanlık şerefini korur ama herhangi bir davası veya politik propagandası yoktur, sadece hayatın soyluluğuna ve yararlığına inanır; savaşkan değil alçak gönüllüdür; mutedildir, evrenseldir ve o kadar geniş görüşlüdür ki Masonluğun ne olduğuna veya ne olması gerektiğine' varıncaya kadar herkesin kendi fikrini' edinip söylemesine izin verip herkesi gücü yettiği kadar Masonluğu onarmaya çağırır."

Şu hususu da belirtmek gerek ki, herhangi bir kimsenin Mason olabilmesinin ilk ve temel şarta Tanrıya inanmasıdır.

Zihinleri bulandıran diğer bir cihet de Masonluktaki gizlilik unsurudur. Oysa ki, Masonluğun ilkeleri ve inançları, mensupları gizli değildir ve bütün dünya yayınlarında apaçık belirtilmiş ve belirtilmektedir, öyle olmasa benim şu açıklamaları yapmama imkân olamazdı. Tam tersine, bu inançların ve ilkelerin mümkün olduğu kadar geniş çevrelere yayılması ve tanıtılması her Masonun görevidir ve boynuna borçtur. Masonluğun gizli olan tek yönü, aralarında resmi oturum yaptıkları zaman görüşülenler ve söylenenlerdir. Bunun da sebebi gayet basit ve gayet yerindedir. Masonluğun temel ilkesi insan özgürlüğü olduğuna ve aralarındaki bu görüşmelerde, örgüt içindeki görevi veya rütbesi her ne olursa olsun, bütün Masonların eşit söz hakkına sahip bulunduklarına göre herkesin, inancını ve düşüncesini, hiç bir sakınca

Masonum

Yazan: Galip KARDAM

duymadan ve serbestçe söyliyebilmesine yardım etmek için, orada görüşülen ve söylenenlerin dört' duvar içinde ve orada bulunan Masonlar arasında kalacağından kesin olarak emin bulunması şarttır. Bunun dışında Masonluğun hiç bir gizli yönü yoktur ve olamaz.

Açıklanması gereken diğer bir husus daha vardır. Masonluk, Masonlar topluluğu olarak hiç bir politik tutuma sahip değildir ve hiç bir politika alanına giremez. Bu cihet kesin yasaklara bağlanmıştą*. Ama her Mason insan özgürlüğüne, şerefine ve soyluluğuna inanmış bir kişi olarak, içinde bulunduğu topluma karşı, özellikle Mason olduğu için, yüklenmiş bulunduğu görev gereğince, politik tutumlara sahiptir ve Mason ilkelerine bağlı olarak politika ile uğraşabilir. Ama bu davranışı tamamen kişiseldir ve Masonlar veya Masonluk bir topluluk olarak bu davranışa hiç bir zaman ve hiç bir suretle katılmazlar ve katılamazlar.

Yukarıdaki Hanry Coil'in tarifinde din" kelimesinin kullanılmış olmasının da bazı kimselerin, zihninde bir soru yaratması ihtimaline karşı bunun da açıklanması gerekir kanısındayım.

Masonluk, sözlükteki basit anlamda bir din değildir. Her ne kadar Tanrıya inanış şartı. Masonluğun temel ilkelerinden biri ise de. "din"dendiği zaman akla gelen belirli ibadet kurallarını kapsayan kısıtlayıcı, yasaklayıcı, günaha ait cezalan, sevaba ait ödüllerin muhasebesini yapan, serbest ve özgür soruculuğu ve düşünceyi kesin olarak reddedip mutlaka ve mutlaka kendi öğütlerinin ve kurallarının kabulünü şart koşan hiç bir unsur Masonlukta yoktur ve olamaz. Ama gene de şüphesiz, en sade, en derin, en duru anlamında alınmak şartiyle ve "din" kelimesi Müslümanlıkta olduğu gibi, ancak Tanrı ile yaratığı arasına hiç bir şey ve hiç bir kimse girmeden bunlann birbirine yaklaşması ve yakınlığı anlamına geldiği takdirde, Masonluğa bir din, daha doğrusu bütün dinileri kapsayan bir inanç denilebilir.

Masonluk hakkında kötü niyetliler tarafından yayılan diğer bir söylenti de Masonların ancak birbirine yardım ettikleri ve bu yardımın böylece sınırlı bir işlem olduğudur. Oysa ki Masonluk, topluma ve insanlara hizmet ve yardan görevini hiç bir zaman ve hiç bir suretle Masonların ve ailelerinin tekelinde tutmaz. Tam tersine Masonluk, tek ölçü olarak yardımın büyüklüğünü, giderilecek acının derinliğini ve tehdit eden tehlikenin şiddetini tanır. Sınırlı imkânlar karşısında da Masun, önce bu yardımın, bu acının, bu tehlikenin derecelerini inceler ve ancak bu derecelerin eşit olması halinde Masona ait olanı öne alır. Çünkü Masonluğun temel amacı ve ülküsü, sadece Masonluğun ve Masonların 'değil, insanlığın ve bütün insanların mutluluğuna hizmettir. Masonluğun hiç bir yerine, önce Masonluğu ve Masondan ve ancak ondan sonra insanlığı ve insanları mut lu kılmak düşüncesi giremez ve sığdırılamaz. Girerse ve sığdırılırsa, Mason luk artık Masonluk sayılamaz.

Galip Kardan

Bütün bu gerçekleri bu şekilde sıraladıktan sonra da şimdi, bütün iyi niyet sahiplerine soruyorum, bu inanç lara ve bu ilkelere ,insan denilmeğe değer olan herhangi bir kimsenin "Amentü" dememesine imkân tasavvur edilebilir mi?

Peki, öyleyse, yalnız bizim memleketimizde değil, dünyanın başka birçok yerlerinde de Masonluğa karşı mevcut düşmanlık nereden doğuyor?

Bunun cevabı basit ve basit olduğu kadar da acıdır. Masonluğun temel ilkeleri, aydın ve ilerici bir Tanrı sevgisine ve buna eşit olan bir insan sevgisine dayandığına ve engelsiz, kısıtlamasız, özgür ve aydın insan düşüncesi harekete geçirilebilirse insanlığın şüphesiz mutluluğa erişebileceğine inandığına göre, bütün softaların, yobazların, çıkarlarını insan düşüncesinin bu aydınlığa ve özgürlüğe erişememesinde gören zorbaların insanlara sevilecek değil sömürülecek yaratıklar gözüyle bakan kötü niyetlilerin ve sayılamıyâcak kadar çok olan bütün diğer karanlık ve şer güçlerinin Masonları ve Masonluğu baş düşmanları saymaları, tabii bir hakkı değildir de nedir?

idene tabiidir ki bu kara güçler, Ma sonluğun gerçekten ne olduğunu insanlar altlarlarsa yenilgiye uğrayacaklarını ve bütün çıkarlarının elden gideceğini herkesten daha iyi bildikleri için, cahil kitlelerin en ilkel, düşünce aydınlığından en uzak tutulmuş duygularına can kurtaran simidi gibi sarılarak. Masonluğu peşinen kötüleyip mahkûm ederler ve bu suretle kendileri için en büyük tehlikeyi teşkil eden bu kitlelerle Masonluk arasındaki en ufak bir yakınlaşmayı kesin olarak engellerler. Bu ezelden beri böyledir ve insanlık Masonluğun amacı olan o son mutlu aydınlığa ulaşıncaya kadar da böyle sürüp gidecektir.

İşte yukarıdan beri saydığım bütün bu gerçeklerden ve açıklamalardan do layıdır ki tekrar ediyorum: "Ben bir Masonum ve bununla öğünürüm!"

İktidarına, birkaç kişiyle de olsa, beyaz oy kullanması artık imkânsızdır.

Değişiklik listesi Cumhurbaşkanına sunulmadan, İnönü ile Çankayadaki evinde 45 dakika kadar süren bir görüşme yapan Aksal, bu görüşmede, hastalığım ileri sürerek, Kabinede görev al masının imkansız olduğunu Başbakana bildirdi.

Zaten beklenen, sadece Aksalın bu cevabı idi. Yeni Bakanların listesi Gür sele sunulduğunda saatler tam 17'yi gösteriyordu, İnönü saat 18,10'da Köşk ten ayrılırken gazetecilere, Cumhurbaşkanı ile Kabine konusunda görüştüklerini söyliyerek:

"— Mutabık kaldık" dedi.

Bu sözler Kabine revizyonunun finalini teşkil etmekteydi.

Ertesi gün bir basın toplantısı yapan Başbakan, son olaylar da dahil olmak üzere, iç ve dış politika konularında oldukça geniş bir konuşma yaptı, gazetecilerin sorularını cevaplandırdı. Bu basın toplantısının başlıca özelliğini, İnönünün ağzından meselelerin rahatça ortaya konulması, üzerinde münakaşa edilebilmesi ve politikada kolay kolay rastlanmıyan bir "tutumla başarının da, başarısızlığın da Başbakan tarafından rahatça kabul edilmesi teşkil etti.

İlk düşen ak

Kabinede revizyon temasları, hararetli Grup toplantıları ve kesif ku lis faaliyetlerinin yanısıra, geride bıraktığımız hafta CHP Parti Meclisi toplantıları da son derece renkli geçti. Cuma günü başlıyarak bu haftanın or lalarında Çarşamba gününe kadar her gün, bazen gecenin geç saatlerine kadar devam eden bu seri toplantılarda partiyle ilgili bütün meseleler görüşül inekle beraber, konuşmaların ağırlık merkezini 'Hükümet ve yapılan revizyon teşkil etti.

Cuma sabahı saat 10'da toplanan Parti Meclisi, çalışmalarına Genel Baş kan İsmet inönünün başkanlığında başladı. Ancak İnönü, Hükümette yapılacak değişikliklerle ilgili temaslarda bulunacağı için salonda fazla kalamadı ve Genel Başkan odasına geçerek, burada önce Aksal ve sonra da Feyzioğlu ile görüştü. O günkü görüşmeler daha çok Parti içi meseleler, Teşkilât ve Propaganda konulan ile ilgili oldu. Bu arada Merkez İdare Ku rulu raporu okundu, bu konuda çeşitli temennilerde bulunuldu, çeşitli yönetmelikler için komisyonlar kuruldu.

Parti Meclisi toplantılarının en renkli olanını ise Cumartesi günkü bir leşim teşkil etti. O gün öğleden sonra, en üst kattaki, yeniden restore edilen

Mahmut Vural hastahanede

Ayağa gelen kısmet

ve Mavi Salon adım alan geniş toplantı salonunda biraraya gelen Parti Meclisi üyelerinin, hemen hepsi aynı şeyi düşünüyorlardı: Kabinede yapılan değişiklikler! Bu bakımdan, söz alan hemen her üye bu konuya değinmeden edemedi.

İnönü, bir gün önceki toplantıdan ayrılırken, "Size herhalde, yarın bilgi verebilecek durumda olurum demişti. Bu bakımdan ilk sözü Genel Başkan aldı ve ağırlık merkezini Kabine değişiklikleri teşkil eden, fakat diğer bütün iç politika olaylarını da içine alan geniş bir konuşma yaptı. Ancak dısarıya çeşitli şekillerde, akseden bu konuşma, hiç bir zaman bir sır niteliğinde değildir. Başbakan, herkesin bildiği olayların kısa bir panoramasını çizdi. Konuşmanın asıl önemli yönünü. Başbakanın olayları ve meseleleri başka bir açıdan değerlendirmesi teşkil etti. Üyeleri Genel Başkan konuşurken, önlerinden birçok perdenin birer birer kalktığını hissettiler.

İnönüden sonra söz alan Tahsin Bekir Balta, daha çok rejim meselesini içine alan bir konuşma yaparak, Sunayın Meclis Başkanlarına yazmış olduğu mektubu Anayasa açısından değerlendirdi. Baltanın konuşma tarzından, mektubu pek tasvip etmediği anlaşılıyordu. Bunun üzerine tekrar söz alan İnönü, tenkitleri tek tek değil, toptan cevapnlandırmayı senelerdir prensip edinmiş olduğunu, ancak konunun önemi sebebiyle. Baltaya derhal cevap vermek istediğini söyledi.

Başbakan, Prof. Tahsin Bekir Baltanın bu mektubu, normal şartların hakim olduğu bir memlekette yazılmış, kabul ederek, mücerret hukuk prensiplerine göre değerlendirdiğini; oysa, Türkiyenin bir ihtilâl ortamından henüz yeni sıyrılmış olduğunu belirtti ve:

"— istediğiniz şey, bizim varmak istediğimiz şeydir. O noktaya henüz varmadık. Ama ilk hareket noktasından şimdi hayli uzakta bulunuyoruz" dedi.

İnönü daha sonra, Türkiyenin için de bulunduğu ortamın niteliğini göstermek üzere çeşitli örnekler vererek. Ordunun, çeşitli darbe teşebbüslerini kendi bünyesi içinde eritmiş olduğunu belirtti. Başbakanın bu konudaki son sözleri:

"— Ordunun yönetici kadrosunun demokrasiye olan bağlılığına samimi olarak inanıyorum" oldu.

Daha sonra söz alan Turan Güneş ise, mektubun yazılış şeklinin doğru olup olmadığından çok, bu mektubun yazılışını hazırlıyan sebepler üzerinde durdu ve Tedbirler Kanunu ile diğer bazı kanunların gereği gibi tatbik edil rnediğini. bundan cesaret alan bazı po litikacıların veya politik müesseselerin Orduyu yıpratmağa, prestijini zedelemeğe kalkıştıklarını söyledi.

Aynı gün bir konuşma yapan Emin Paksüt ise bol bol "Paşam" kelimesini kulanarak ve bol bol gülümseyerek, Hükümetin icraatını ve özellikle son Kabine revizyonunu yerdi. Bu arada Feyzioğlu ekibine, "Bizim zamanımızda" diye başlıyan kısa methiyeler sunmayı da ihmal etmedi!

Söz alan diğer Parti Meclisi üyelerinin konuşmaları ise daha çok parti içi meselelerle ilgili oldu. Bu arada üyeler, her fırsatta, Kabinede kendilerine görev teklif edilen Aksal ve özellikle Feyzioğlunun bu teklifleri reddedişlerini hoş karşılamadıklarını belirttiler. Rahatsız oluşu ve kendisine duyulan saygı sebebiyle Aksala yöneltilen şimşekler bir yakınma havası içinde oluyor, ama red sebebi meçhul kaldığından, Feyzioğlu, bombardımanın başlıca hedefini teşkil ediyordu.

Dalgalanma ve durulma

Pazar günkü toplantıda bütün bu tenkitleri cevaplandıracağı sanılan Feyzioğlu, salonda bulunan hemen herkesi hayretler içinde bırakan bir konuşma yaptı. Feyzioğlu, sanki bir gün önce bütün söylenenler kendisine ait değilmiş de bir başkasından bahsediliyormuş gibi, Kabine veya Başbakan Yardımcılığı gibi konulara hiç değinmedi. Büyük bir rahatlık içinde, doğrusu hayli güzel hazırlanmış olan {konuşmasını tamamen parti çalışmaları ve reformlar ile seçim hazırlıkları üzerine bina etti,

Feyzioğlunun konuşmasından sonra görüşmeler bambaşka bir yöne kaydı. Kabinede revizyon meselesi bir yana itildi. Söz alan Parti Meclisi üyeleri seçim hazırlıklarından, gerçekleştirilmesi gereken reformlardan bahsetmeye koyuldular. Bu hava, CHP içindeki dalgalanmaların son bulması yolunda atılmış olan ilk adımı teşkil etti. Haftanın başlarında Salı günü bir konuşma yaparak tenkitleri cevaplandıran İsmet İnönü ise havayı yatıştırdı.

İnönü sözlerine, içeride konuşulanların dışarıya, hem de tamamen yanlış olarak sızmış olmasından şikâyet ederek başladı ve:

"— Arkadaşların tenkitlerinden faydalanacağımdan emin olabilirsiniz" dedi.

Kabine; meselesine temas ederek. Aksal ve Feyzioğlunun, parti bünyesi içinde yapacakları çalışmalarla daha faydalı olacaklarına kendisini inandırmış olduklarım söyledi. Mali konulara geniş yer veren Başbakan:

"— Benim için asıl. önemli olan, iktisadî meselelerdir. Eğer malî imkanlar sağlanacak olursa, yapılamıyacak, başarılamıyacak hiçbir şey yoktur. Aksi halde elimiz kolumuz bağlı kalıyoruz" dedi.

İnönünün konuşmasından, sonra Parti Meclisindeki hava, meselelerin, müspet veya menfi, halledilmiş olduğu şeklindeydi. Üyeler, Kabinenin teşkilinden çok, yaklaşan seçimlerde uygulanacak propagandadan, politikadan söz ediyorlardı.

Şimdilik, CHP açısından henüz bir çözüm yoluna bağlanmamış tek problem Grupun infialidir ki bu da, her şeyden önce Pazartesi günkü Müşterek Grup toplantısında Başbakan yardımcısı Kemal Satırın milletvekili ve senatörlerin karşısında yapacağı savunmaya bağlıdır.

A.P.

İpler kimin elinde?

Haftanın başında pazartesi gecesi Anakarada, Konya asfaltı tarafında, Yeşiltepedeki dev apartman bloklarından üçüncüsünün önünde park etmiş otomobil miktarı, mûtadın çok üzerindeydi. Bu blokta, AP Genel Sekreteri Orhan Suersana ait 15 numaralı daire ise istiap hacminin çok üzerinde bir kalabalık tarafından doldurulmuştu. Elli kişiye yaklaşan kalabalığın arasanda, kaim ve düşük bıyıkları ve iri

A.P.'li yöneticiler toplantı halinde

Kaynayan kazan

İstikbal

Ortalık bir anda karıştı. Akşam güneşinin titrek ışıkları altında siyah ile yeşilin beraberce ortaya koydukları bir renk fışkırması oldu. Belden yukarısı çıplak, kara ve yeşil birtakım adamlar koşuyorlar, batırıyorlardı. Bu, insanüstü bir mücadeleydi.

Tabiatla insan arasındaki mücadelenin en güzel, en modern bir örneği!.. 3250 metre derindikten 50-60 metre yüksekliğe fışkıran petrol, renk renk, oluk oluk, işçilerin üzerine yağıyordu. Meydan birden küçücük bir göl haline geldi. İşçilerin yüzleri seçilmiyordu. Se vinç ve heyecan, onların coşkun seslerinde, kollarında ve vücutlarında şekillenmişti. Hareketleri sert ve mağrur du, bir makine intizamıyla çalışıyorlardı. Tonlar ağırlığındaki âletlerle işçi lerin fizik gücü bir araya gelmişti. Bir adam. "Ha gayret!" diye haykırıyordu.

Olay, geçen haftanın başında. Batman bölgesindeki "Çelikli 2" ismi verilen petrol kuyusunun önünde geçti. Burada, bundan bir yıl kadar önce bir istihsal kulesi kurularak faaliyete geç miş; bazen ümitli, bazen ümitsiz, çok yorucu, yoğun bir çalışma yapılmış ve nihayet bu ısrarlı, şuurlu ve plânlı çalışmalar hedefine ulaşmıştır.

Batmana giden bir AKİS muhabiri, tam kuyunun başına geldiği anda, mut tu bir tesadüf, petrol fışkırmaya başladı ve kuyu bir anda küçük bir petrol gölü haline geldi. Fışkıran ve sonra tekrar gökten yağan petrol ile baştan aşağı siyah - yeşile boyanan işşilerle mühendislerin çabalan sonucu, 10 dakika gibi kısa bir süre içinde petrol kontrol altına alındı ve daha önçe döşenmiş bulunan borularla petrol tanklarına bağlandı.

Akan petrolden alınan numuneler derhal tahlile gönderildi, kısa bir süre içinde anlaşıldı ki bu, evsaf itibarile Türkiyede elde edilen en kaliteli petroldür. O gün müdürü, mühendisi, işçisi ile bütün Batman arama ve rafineri tesisleri personeli geç saatlere kadar kuyunun başından ayrılmadılar, gözleri ibrede, petrolün akışını takip ettiler. Alınan sonuçlar, kuyudan, hem de artezyen olarak çalıştırılmak şartile, günde 1250 varil petrol elde edileceğini göstermektedir. Bir varil petrol asgari 4 dolar hesabiyle sadece bu kuyudan günde 5 bin, senede 1 milyon 800 bin dolar -yaklaşık bir hesapla 20 milyon T.L. gelir elde edilebilecektir. Bu sonuç. Türkiyede geniş petrol rezervleri bulunduğuna inananların ve memleketin geleceğini petrolde görenlerin görüşlerini doğrulayan bir kriter niteliğindedir.

İşin Tarihçesi

1935 yılında Cizre - Harbol bölgesinde yer üstüne çıkmış olan geniş asfalt rezervlerini tesbit eden yabancı jeologlar. Güney Anadolunun zengin bir petrol sahası olması gerektiği ihtimali üzerinde durmuşlardır. Bunun üzerine M.T.A., Basprin - Kerbent yöresinde ilk arama fâaliyetlerine başladı. Bilâhare Batman - Maymune bölgesinde yapılan aramalarda ise ilk defa "petrol-su" ammarelerine rastlandı. Bir petrol sahasının kenarına düşülmüş olması ihtimali dikkate alınarak, sondajlar biraz kuzeye kaydırıldı ve 1948'da "Raman 8" de ilk petrol istihsaline başlandı. O zamanlar bu kuyudan günde ancak 20-30 varil civarında petrol alınması rantabilite balkonundan tartışma konusu olmuş ve bu hal. çalışmaları aksatmıştı. 1948de ise gene Ramanda açılan ikinci bir kuyudan günde 200 varil petrol elde etmek mümkün oldu. Eski petrolcüler bugün kü modern Batman tesislerine bakarak bir hatıralarını nakletmektedirler. O sıralarda vukua gelen bir sel felâketi münasebetiyle gittiği Adanadan Diyar bakıra geçen İnönü, Ramana gelmiş ve kuyunun başında yapılan testleri tâkip ederken, kuyudan fışkıran petrolle tepeden tırnağa boyanmıştı. Etrafının endişe ve telâşına kulak asmadan, çalışmaları ayni neşe içinde sonuna kadar izleyen İnönü, Ram andan ayrılırken, elbisesindeki petrol izlerini kıymetli bir hatıra olarak muhafaza edeceğini ifade etmiş ve petrolün değerini, bu dâvaya gönül verenlerin hizmetini öven bir konuşma yap mıştı. İşte bu tarihten sonradır ki Raman bir "Petrol Sahası" kabul edilmiş ve faaliyetlere belirli bir hız verilmiştir.

Daha sonraları Raman çalışmalarına paralel olarak Garzanda da araştırmalara başlandı. Ancak burada açılan ve sonuca ulaşması beklenen bir kuyuda, tahlisiye ameliyesi sırasında vukua gelen bir infilâkte 3 kişi ölünce bir moral bozukluğu içinde, Garzanda istihsalden bir süre için vazgeçildi. Bu ara verme, 1951 yılında faaliyet sahası tekrar Garzana intikal ettirilinceye kadar devam etti, 1951 de istihsal yeniden başladı. Böylece M.T.A. tarafından Raman ve Garzanda Keşfedilen ve kısmen inkişaf ettirilen petrol arama ve istihsal faaliyetleri, 1955 yılında yürürlüğe giren Petrol Kanunu ile T.P.A.O. ya devredildi.

1955 yılından sonra devam eden çalışmalara ve bütün gayretlere rağmen. gerek ham petrol istihsalinde ve gerek se 1955 yılında Batmanda kurulan Ra

Yerin Altında

fineri Tesislerinin işlediği ham petrol kapasitesinde, süratli bir gelişme görülmedi. 1955 yılında istihsal edilen 178 bin 536 ve tasfiye edilen 98 bin 876 ton ham petrole mukabil, yapılan büyük yatırımlara rağmen, 1960 yılında istihsal edilerek tamamı Rafineri Tesislerinde tasfiye edilen ham petrol miktarı 362 bin 485 tondur.

1960 yılından sonra yapılan plânlı yatırımlar hemen meyvasını vermeğe başladı, ham petrol istihsali ve tasfiyesi çok süratli bir artış kaydetti. Nitekim 1963 yılı istihsal ve tasfiye kapasitesi Türkiyenin ihtiyacının büyük bir kısmını karşılıyacak seviyeye ulaşmıştır. 1963 yılında sadece T.P.A.O. tesislerinde istihsal edilen ham petrol miktarı 613 bin 650 torna yükselmiş, rafine edilen miktar ise 568 bin 286 tona baliğ olmuştur. Henüz kati neticeler alınmamasına rağmen, 1964 yılı istihsalinin 700 bin tonu rahatça asacağı ve bu miktarın tamamına yakın kısmının ise Batman Rafineri Tesislerinde tasfiye edileceği tahmin edilmektedir. 1965 yılmda İse istihsalin 1 milyon tonu aşması beklenmektedir.

Çeliklide fışkıran petrol ve bir petrol kuyusu

Yerin, altındaki servet

cüssesi ile Saadettin Bilgiç," yüzünden hiç eksilmeyen tebessümü ile Faruk Sükan, iriyarı Şükrü Akkan, ufak tefek Muslihittin Gürer ve daha birçok AP 'li farkedilmekteydi. AP Büyük Kongresi öncesinde Bilgiç taraftan olarak bilinen bu milletvekillerinin böyle bir toplantı yapmalarının akla gelen i l i k sebebi, ertesi gün Grupta yapılacak olan Temsilciler Meclisi üyeliği seçimiydi.

AP. Temsilciler Meclisi, parti tüzüğüne göre, "Kongreden sonra en yüksek karar organı" dır. Yakın geçmişte, özellikle af gürültüleri sırasında sık sık toplanan ve ismini duyuran bu "nevi AP " y e münhasır" kurul, b u . cumartesi günü yine bir toplantı yapacaktır. Bu toplantının önemi, partinin dizginlerinin önemli bir kısmını elinde tutacak olan Genel Başkan vekilleri seçiminden doğmaktadır. Parti içinde Genel Başkanlıktan sonra en önemli kademe olan, teşkilât işlerinden sorumlu Genel Başkan Vekilliği makamına kimin oturacağı bu cumartesi günü yapılacak seçimle belli olacaktır.,

Süersanın evinde yapılan kulis toplantısının esas sebebi ise, partinin Genel Başkanlıktan sonraki kademelerini ele geçirmek fikriydi, iki yıldan fazla bir zamandan beri AP 'yi idare etmiş olan klik, kuvvetini meydana getiren kenetlenmeyi devam ettirerek. Genel Başkan seçiminde uğranılan mağlûbiyete rağmen, duruma tekrar hakim olmanın yolunu aramaktaydı. Grupta Temsilciler Meclisine üye olarak seçilecek ve. Genel Başkan Vekili seçimini kuvvetle etkileyecek olan. 10 milletvekili, bu bakımdan, mutlaka kendi saflarından olmalıydı.

Birliği tavsiye ve morali takviye edici uzun söylevlerden sonra, ertesi gün Grupta yapılacak olan üye seçimine bir liste ile katılmak kararı verildi. Toplantıda bundan sonra görülen eğlenceli manzara, Siyasî Partiler Kanun Tasarısında şiddetle muhalefet ettikleri "ön seçim" makanizmasını, kendi kulis toplantılarında ciddiyetle uygulamaları idil Temsilciler Meclisine üye olmak isteyen Bilgiç taraftarları adaylıklarım koydular, oylama yapıldı ve neticede on kişilik bir liste meydana geldi.

Listenin belli olmasından sonra" toplantı dağıldı. Fakat Bilgiç kliğinin kurmayları, Süersanın evinde bir süre daha kaldılar ve liste üzerinde çalıştılar. Çalışmanın sonucu. Büyük Kongrede ikili oynadığı intibaı uyanan Sakarya milletvekili Muslihittin Gürer ve daha bir-iki ismin listeden çıkarı-

Saadettin Bilgiç
Elim üstünde elim var

larak yerlerine yeni isimlerin yazılması oldu

"% 5" in ettikleri

Salı sabahı saat 10'da toplanan AP Millet Meclisi Grupunda Bilgiçler, yaptıkları kuvvetli hazırlığa rağmen, beklemedikleri bir durumla karşılaştılar. Süersanın evinde seçime on kişilik bir liste ile girilmesi için verilen karara rağmen Grupta, tam 57 milletvekili adaylığım koydu! Gerçi bu adaylardan bir kısmı Süersanın evindeki toplantıya katılmamıştı, fakat katıldıkları halde karara uymayanların çokluğu Bilgiç ve takımını epey endişelendirdi.

Bilgiçin karşısında mücadele eden ve Genel Başkan Vekiliğine Ahmet Topaloğlunu getirmek isteyen bir zamanların meşhur Mutediller Grupu ise oldukça mütecanis bir manzara arzetmekteydi. Onlar daha önceden kararlaştırdıkları on kişilik listeleri dışında pek aday göstermemişler, yani disiplinlerini bozmamışlardı.

Oylar atılıp tasnife geçildiğinde "AP Koridoru" denilen kısma, eski günleri hatırlatan bir gerginliğin hakim olduğu görüldü. Mutediller ile Bilgiççiler arasında çoktan sona ermiş olan göğüs göğüse mücadele tekrar başlamıştı. Meselâ Mutedil Grupun mutedillik sıfatı ile uzaktan yakından ilgisi olmıyan mensuplarından İhsan Ataöv, tasnifin ilk anlarında bir gazeteci postuna şöyle diyordu:

"— İlerde gidiyoruz!"

Saadettin Bilgiç ise bu sırada, alı al moru mor, koridorları arşınlıyor, endişesini tebessümlerle örtmeğe çabalıyordu. Tasnifin ilk anları Bilgiççiler için gerçekten korkutucu idi. Meselâ oyların yarısının tasnifi bittiği sırada. Bilgiç listesinin lokomotifi Şükrü Akkan hâlâ onikinci durumdaydı. Bunun anlamı, Bilgiççi listenin tüm olarak yedeğe düşeceği idi. Fakat garip bir şey oldu ve tasnifin ikinci yansında Bilgiççiler arayı kapattıkları gibi öne de geçtiler. Neticede Temsilciler Meclisine seçilecek on milletvekilinden altısını Bilgiççiler, dördünü Mutediller aldı. Böylece Bilgiççiler, Esat Kemal A y - bar, Şükrü Akkan, Ekrem Dikmen, Süleyman Çağlar, Enver Kaplan ve Ziya Uğuru; Mutediller ise Nizamettin Erkmen, Ramiz Karakaşoğlu, Cahit Yılmaz ve Cevat Kanbolatı Temsilciler Meclisine sokmuş oldular. ,

Sonuç yine de Bilgiç ekibini tatmin etmemişti. Seçimden sonra, lokantada ve koridorlarda Bilgiççiler, uzun tahliller sonunda, başarısızlığın sebebini buldular: Seçimlerde Genel Merkez tarafından kullanılacak olan yüzde 5 oranındaki Merkez kontenjanı!,

A.P. tüzüğü, partinin seçime katıldığı illerde göstereceği adayların toplamının yüzde 5'i kadar Merkez adayı gösterilmesine imkân vermektedir. Bu nokta, 1 9 6 5 seçimleri için kendi sandalyelerinden korkan ÂP milletvekillerinin hayalhanelerini süslemektedir. Merkez kontenjanından milletvekili olma fikrinin ancak ve ancak Merkeze yakın olmak, hattâ Merkezin içinde olmakla gerçekleşebileceğini bilen AP milletvekilleri şimdi, bütün güçlerini bu yolda kullanmaktadırlar. Siyasi Partiler Kanununu görüşen partilerarası komisyonda partilerin karar organlarının kanun tarafından tesbit edileceği fikrinin yumuşatılması ve bu işin tüzüklere bırakılmasından sonra devamlılığı kesinleşen AP Temsilciler Meclisine bu yüzden rağbet artmıştır. Bu yüzden bazı Bilgiç taraftarları, Süersanın evinde alınan karara uymamışlar. "Temsilciler Meclisine seçilirsem, yüzde 5'ten de faydalanabilirim" düşüncesiyle ortaya atılarak, aday sayısını 57'ye yükseltmişlerdir.

Bu durum, erken seçim teranesi utturmuş olan AP 'lilerin aslında seçimden ne kadar korktuklarım ortaya koymaktadır. Belki AP, parti olarak, seçimde kendini kuvvetli görmektedir ama, milletvekilleri tam ter

sine, teşkilâtta sıra bekleyenlerin yarattığı heyula sebebiyle endişe içindedirler.

Demirelin durumu

Bu, Mutedil - Bilgiçci mücadelesi ve milletvekillerinin şahsî endişeleri arasında Genel Başkan Demirdin durumu da pek iç açıcı değildir. Aslında Bilgiç ekibine yakın bir adamken, son Büyük Kongrede Mutedillerin de oylarıyla Genel Başkan seçilen Demirel için en büyük mesele, partinin iplerini ele almak meselesidir. Şu anda Demirel, kendini kuvvetle destekleyen bir ekibin güçlü lideri değil, çeşitli kliklerin çarpıştığı bir partinin başındaki yalnız ve tek adam durumundadır. Ağzından çıkan herhangi bir söz derhal gerçekleşmemekte, hattâ bunun tersi bile olmaktadır. Buna en güzel örnek, Genel Sekreter seçimidir. Geçen haftanın ortalarında yapılan Genel Sekreter seçiminde Demirel, adaylardan Cihat Bilgehanı desteklediği hâlde. Bilgiçe yakın ve bağlı olmaktan başka parlak bir özelliği olmayan Orhan Süersan 13 oyla Genel Sekreterliğe seçilmiştir. Bilgehan ise ancak 11 oy almıştır. Gerçi oylamada Genel Başkan oy kullanmaktan kaçınarak tarafsız görünmek istemiştir, ama, Bilgehanın Demirel tarafından desteklendiğini de bilmeyen kalmamıştır.

Aynı toplantıda- Genel Muhasipliğe" de yine Bilgiçe son derecede bağlı bir AP'li, Vedat Âli Özkan seçilmiştir. Böylece şimdiden, AP'yi ilerde fiilen idare edecek olan Başkanlık Divanının ilk iki üyesi, koyu birer Bilgiç taraftarı olarak belli olmuştur. Eğer Temsilciler Meclisinde, Başkanlık Divanını tamamlıyacak olan üç Genel Başkan vekilliğine de Saadettin Bilgiç, Faruk Saikan ve yine bir Bilgiç taraftarı seçilirlerse ki bu "kuvvetli bir ihtimaldir -. durumda, eskiye göre pek değişiklik olmıyacaktır.

Bugünlerde CHP'ye, CKMP'ye ve tabii senatörlere i a d e - i. ziyaretlerdi bulunarak ve "Haziranda seçim" parolalı demeçler vererek vakit geçirer Demirelin partinin iplerinin eline geçmeşini geciktirecek olan bu gidişe "Dur!" diyeceği sanılmamakta ve Bilgiç ekibine karşı muhalefet anlamım taşıyacak kesin bir davranışa girmesi de beklenmemektedir. Böyle bir hareketin klikler arasındaki mücadele ateşini körükliyeceğini, partiyi parçalanma tehlikesine sürükliyeceğini bilen Demirel, "kuvvetli rüzgârın önünde eğilerek beklemek" politikasını iyiden iyiye benimsemiş görünmektedir. Tabii senatörleri ziyaretten sonra: "Memleket menfaatleri için her şeyi yaparım" diyen kurnaz Genel Başkanın bu sözü, cümledeki "memleket menfaatleri" yerine "iktidar" kelimesi konularak tekrar lanmaktadır. Demirelin, etrafında kuvvetli bir ekip yaratarak partinin dizginlerini tamamen eline almak işini 1965 seçimleri sonrasına bıraktığı da buna dayanılarak tahmin edilmektedir.

19 Aralık cumartesi günü yapılacak olan Genel Başkan Vekillikleri seçimi AP'nin iç bünyesindeki oluşu daha iyi ortaya koyacaktır. AP'nin nasıl bir şekil alacağım ve hangi tarafa yöneleceğini merak edenlerin §u anda uygulayacakları en iyi metod, Süleyman Demirel gibi "beklemek" tir.

Doğum

Kırmızı yandı: Dur!

(Kapaktaki bebek)

Gençkız, önünde oturan orta yaşlı kadının sorusunu cevaplandırmadan bir soluk düşündü, sonra hem onun saçlarını taradı, hem konuştu:

"— Çok çocuğum olsun isterim. Çocukları severim. Ama dilerim ki, Allah yardım eder ve zamanında, sıralı çocuk verir. Çünkü şimdi nişanlımla birçok tasavvurlarımız var. Genç ken ikimiz de çok çalışmak, hayatımızı iyi bir düzene sokmak istiyoruz. Çocuklarım iyi yetişsinler, okusunlar, hiçbir şeyden yoksun kalmasınlar isterim. Tabiî, Allah bilir bunu."

Konuşma geride bıraktığımız hafta içinde, Ziya Gökalp caddesindeki Güneş Kuvaför salonunda geçti. Aynı gün, yani 8 Aralık 1964 salı günü, Türkiye Büyük Millet Meclisi, gündemindeki 8. maddeyi, Nüfus Plânlaması Kanun Tasarısını görüşüyordu.

Allahtan sıralı çocuk isteyen nişanlı gençkızın adı Necla Güneş idi. Küçük yaştan itibaren çalışmış çabalamış, bir berber dükkânına sahip olmuştu. Gençkıza göre, çalışmakta, devam etmek, doğacak çocukların yarınını garantiye almak, herşeyden önce, zamanında çocuk sahibi olabilmeye bağlı idi. Ama onun, T.B.M.M. nde görüşülmekte olan kanun tasarısından haberi yoktu.

Nüfus patlaması

Bütün mesele, dünyadaki nüfus artışının kazandığı hızın - ki ekonomistler buna "nüfus patlaması" de inektedirler - dünyada ve özellikle az gelişmiş memleketlerde meydana getirdiği dengesizliğin yarattığı kaygı neticesi ortaya çıkmıştır

Malthüs'ün vaktiyle ortaya attığı bir fikre göre, memleketlerdeki nüfus artışının o memleketlerin ekonomik imkânlarına göre ayarlanması şarttır. Zira dünya nüfusu korkunç bir hızla artmaktadır. Bu nüfus 250 milyon oluncaya, yani İsanın doğuşuna kadar çok uzun yıllar geçmiş, fakat bundan sonra, 1900 yılında birdenbire 1,5 milyar olmuş, altmış yit sonra ise ilki misline çıkıvermiştir.

Gerçekten de bugün dünyanın nüfusu 3 milyardır. Hız böyle devam

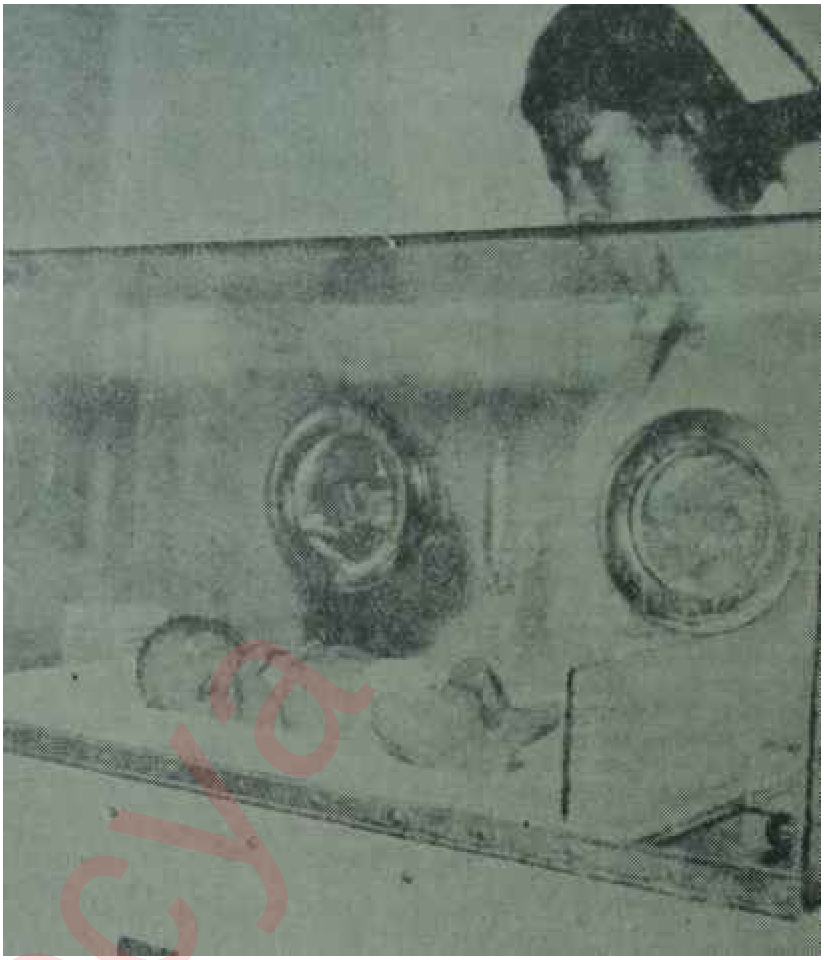

Doğumevinde yataklar
Hiç boş yok!

ederse, 2000 yılında 6 milyar olacaktır.

Fakat XIX. yüzyılın sonlarına doğru, Avrupadaki nüfus artışının kalkınmayı ve refah seviyesini engellememesi sonucu bu teori önemini yitirmiş, yerini "iyimser teori" ye bırakmış, "nüfus arttıkça refah da artar" fikri hâkim olmağa bağlamıştır.. Ancak, gine çok geçmeden anlaşılmıştır ki, iyimser teori sadece kalkınmış memleketler için doğrudur. Esasen bu memleketlerde kültür seviyesi yüksek olduğundan, "çocukları için daha iyi hayat şartları arayanlar" m sayısı diğerlerine göre çok daha fazladır. Bu sebepten, bu memleketlerde gayritabii bir nüfus patlaması da mümkün değildir, nüfus artışı, ekonomik kalkınma hızıyla ahenk li bir şekilde olmaktadır. Oysa ki, az gelişmiş memleketlerde durum bambaşkadır. Eğitim, ulaştırma, konut, sağlık gibi çok çeşitli imkânlardan yok sun olan bu memleketler nüfus artışı ile âdeta fasit bir dairenin içine girmektedirler. Nüfus hızla arttığı için, bu memleketler ekonomik yatırım yapamamakta, bunun yerine okul açmak, halka su, elektrik sağlamak gibi demografik yatırımlar yapmaktadırlar. Demek ki bu memleketlerin, herşeyden önce. nüfuslarım ekonomik güçlerine göre ayarlamaları lüzumu vardır, işte son yıllarda dünya bilginlerine, dünya ekonomistlerine hâkim olan görüş budur. Bunun sonu cu olarak, dünyanın birçok memleket lerinde, doğum kontrolünü engelleyen yasaklar kaldırılmış, bazılarında ise hükümetler doğum kontrolünü kendi programları içine alarak,-yürüt meye başlamışlardır. İleri memleketler, doğum kontrolünü tabii olarak aile bünyesi içinde uygulayan memleketlerdir. Buna rağmen, bazı çok koyu katolik memleketler hariç, bu memleketlerin tümünde kontrol kanunen serbesttir. Hükümet programlarına girmemiş olmakla beraber, gönüllü teşekküller tarafından yürütülmekte, ilâç ve araçlar serbest satılmakta,. eğitim yoluna başvurulmakta dır.

Türkiyenin de dahil olduğu, iktisaden gelişmekte olan ve ölüm oranı da aynı ölçüler içinde azalan memleketlerin hepsi bugün, doğum kontrolünü programları içine almışlardır. Bu işe ilk defa 1957 yılında başlayan Hindistandır. Hindistan, ilk hamlede 8 bin doğum kontrol kliniği açmış, diğer memleketlerin faydalanabilecekleri bir tecrübe merhalesi geçirmiştir. Pakistan, sağlık bütçesinin sekizde birini nüfus plânlaması programına ayırmış, Taivan - Formoza, Mısır, Portoriko, Kore, Seylan ve Tunus ciddi hükümet programları uygulamış ye başarılı sonuçlar elde etmişlerdir.

Bir prematüre
Günah kimin?

Bir de dünyada hem doğum, hem ölüm oram yüksek memleketler, meselâ Afrika memleketleri yardır. Bunların hiçbirinde doğum kontrol araçları yasak değildir. Ancak ölüm oram nüfus artış oranını götürdüğü için, bu memleketlerde mesele hükümet programlarına girmemiş bulunmaktadır.

Ekonomistler ve toplum kalkınması' ile ilgili bilim adamları, devlet adamları ve politikacılar konuyu tartışa dursunlar, bir başka memlekette mesele bambaşka bir yönden patlak vermiştir. Bunun sonucunda da nüfus plânlaması politikasına bağlı "doğum kontrolü", "aile plânlaması" deyimi ile yepyeni bir kimlik ve güç kazanmış, yeni evlenenlerin, çok çocuklu eski evlilerin, bütçesi sıkışık aile reisinin ve ba kamıyacakları çocukları doğurmamak için kanunları çiğnemek ve en ilkel metodlarla hayatlarını tehlikeye koymak, olmuş bir varlığı yok etmek durumuna sürüklenen milyonlarca kadının umudu olmuştur.

Kobay kadınlar

1950 yılında, amerikan iki genç doktor, Portorikoda görevli bulundukları bir klinikte, kriminel bir düşüğe başvurarak ölen bir genç kadının vasiyetini yerine getirmek için, onun gecekondu bölgesindeki evine gitmişlerdi. Orada, annelerinin hastahaneden çıkmasını bekleyen tam sekiz çocukla karşılaştılar. İşçi olan baba. o günlerde bir trafik kazasına kurban gitmişti. Anne, bakamıyacağı dokuzuncu çocuğu düşürmek istemiş ve bu isteğin sonucunda sekiz çocuk ortada kalmıştı.

Doktorlar bunun gibi facialarla çok karşılaşmışlardı. Onun için, gebeliğe engel olacak bir hapın üzerinde durdular, ilk uygulama böylece Por-

torikoda yapıldı. Bu tehlikeli, sonucu belli olmıyan bir deneme idi. Buna rağmen, çocuk doğurmaktan ve çocuk düşürmekten bıkmış olan yüzlerce kadın, İlk deneylerde âdeta kobaylık yapmağa talip oldular. İlk deneyler olduk ça başarıyla sonuçlandı. Hapların yan etkileri azdı. Yeni araştırmalar bunların da bertaraf edilmesini Bağlıyacaktı.

İşte bu deneyler, ekonomistlerin ellerinde tuttukları bir teorinin pratik sahaya geçişini ve toplumu hedef tutan bir meselenin kişinin doğrudan doğruya kendi meselesi olmasını sağladı ve bu yönden güç kazandı.

Sağlık Bakanı Demir odasında

Suyun başındaki adam

Türkiyede durum

Türkiyede mesele, ilkönce sağlık yönünden ele alındı. Birçok kadın doğum hekimi Sağlık Bakanlığına başvurdu ve kriminel düşüklerin çokluğun dan bahisle. Bakanlığın ana-çocuk sağlığı yönünden tedbir almasını ve gebeliği önleyici tedbirlerin serbest bırakılmasını sağlamasını istedi. İşte bunun üzerinedir ki. Sağlık Bakanlığı 1958 yılında, işin öncülüğünü yapan Ankara Doğumevi Başhekimi Zekâi Tahir Burak, Naşit Erez, Ali Esat Birol ve Muzaffer Esattan müteşekkil bir komisyon kurdu. Komisyon, gebeliği önleyici tedbirlerle ilgili yasakların kal dırılmasını isteyen ilmî raporunu Sağlık Bakanlığına sundu. Bu sırada Dr. Nusret Fişek de, Hıfzıssıhha Enstitüsünde "Köylerde ana ve çocuk ölümle ri" konusunda bir araştırma yaptırmakta idi. 1960 yılında Sağlık Bakanlığı Müsteşarı olan Dr. Fişek, 1953 de Bakanlığa verilen ve - Türkiyede âdet olduğu üzre - birçok ilini rapor gibi rafa kaldırılmış bulunan raporla bu raporu karşılaştırdı, Türkiyenin önemli bir sağlık dâvasına parmak basmak imkânına kavuştu.

Dr. Fişekin talihliliği, Devlet Plânlama Dairesinin de aynı meseleye baş ka bir yönden, nüfus plânlaması yönünden eğilmiş olmasıdır. Şinasi Orel de tıpkı Dr. Fişek gibi bu dâvaya inanıyordu. Raftaki rapor ile Devlet Plân laması uzmanlarının raporları elele verecek ve Türkiyenin nüfus politikasının önemli bir kısmını meydana getirecekti.

Mesele ekonomik yönden gerçekten küçümsenecek durumda değildir. Geliş me halindeki memleketimizde hızlı nü fus artışı, nüfus başına düşen millî gelirin artış hızını yavaşlatmakta, bu nüfusun yüzde 3 oranında artması Plânda öngörülen yüzde 7'lik millî gelir artışından nüfus başına düşen payı yüzde 4'e indirmektedir. 1927 yılında 13 milyon olan nüfusumuz, 1950 de binde 17 artış göstermiş, 1950'den sonra binde 28 artmıştır ve bugün 30 milyona yaklaşmış durumdadır. Avrupada, Arnavutluktan sonra nüfusu en fazla artan memleket Türlüyedir. Türkiyedeki nüfus artışı binde 42, Yunanistandaki ise binde 17'dir. Nüfus artışının bir etkisi de işgücü aramın fazla olması ve işgücü arzı ile yaratılan istihdam arasında büyük bir farkın doğması şeklinde kendini göstermektedir. Bu ise tarımda gizli işsizlik ve tarım dışı sektörlerde açık işsizlik şeklinde ortaya çık maktadır. Tarımdaki işsizlik ve toprağın insanları doyuramaması sonucunda büyük şehirlere akın başlamakta bu da sosyal - ekonomik büyük meseleler ya ratmaktadır.

Devlet Plânlama Dairesinin nüfus plânlaması ile Sağlık Bakanlığının aile plânlaması böylece 1960 dan itibaren Türkiyede ciddi bir mesele olarak ele alındı. Birinci Koalisyon Hükümeti bu nun bir ekonomik, sosyal ve tıbbi zorunluk olduğunu kabul etti, İkinci Koalisyon Hükümeti beş yıllık Plâna girmek üzere prensibi, yâni fazla çocuk sahibi olmak istemiyenlere devletin rehberlik etmesini onayladı. Fakat meseleye dört elle sarılan ve yürüten, C.H.P. kabinesinin hamleci Bakanı Dr. Kemal Demir oldu.

İstiyene istediği kadar çocuk

Nüfus Plânlaması Kanununun T.B. M.M. ne getirildiği gün Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Demir, bir AKİS muhabirine Bakanlığın görüşür nü şu şekilde açıkladı: .

"— Amaç herşeyden önce, isteyen aileye, istediği zaman, istediği kadar çocuk sahibi olabilme imkânım sağlamaktır."

Gerçi nüfus plânlamasının çok önemli bir ekonomik yönü vardı ama. Bakanlık, meselenin tabiatile daha çok sosyal ve tıbbî yönü üzerinde duruyordu. Türkiyede her yıl, ortalama 500 bin anne, yetiştirip bakma imkânı na sahip olmadığı için, istemediği çocuğunu gayrifenni ve gayrimeşru tedbirlere başvurarak düşürmekte, bu kadınların 10 bini ölmekte ve büyük bir çoğunluğu da kısır kalmaktadır.

Ailelerin, özellikle fakir bölgelerde bakabileceklerinden fazla çocuk sahibi olmaları sonucu her yeni doğan 1000 çocuktan 166'sı 1 yaşından sonra ölmek te ve ölümlerin yüzde 80'ini 4 yaşına kadarki çocuk ölümleri teşkil etmektedir. Böylece kendi kaderlerine terkedilen yavrular ya ölmekte, ya da devletin himayesine sığınmaktadırlar. Bugün Türkiyede himayeye muhtaç 40 bin çocuğun bulunduğu bilinmektedir.

Herşeyden önce dâvasına kendisi inanmış olan Dr. Kemal Demir, bu ko nuda geniş araştırmalar yaptırtmıştır. T.BM.M. kürsüsüne çok kalabalık bir

inceleme ve istatistik dosyası ile çıkan Bakan Demir, muarızlarını bir hayli yumuşatan, sakin ve kendinden emin bir konuşma yapmış, bebek ölümlerine, ailelerin bakabileceklerinden fazla çocuk sahibi olmalarının ne derece etkisi olduğunu gine rakamlara, dayanarak açıklamıştır. Demire göre, doğum kontrolünün yasak olduğu, Güney Amerika dahil, on memlekette bebek ölüm oranı binde 87, doğum kontrolünün hükümet tarafından organize edildiği memleketlerde ise binde 52'dir. Pakistan bu son grupa dahildir. Halbuki Türkiyede bu oran binde 166'ya yükselmektedir.

Bakanın anlattığına göre, ilginç bir araştırma daha vardır: Türkiyede, ıslahhanedeki çocukların yüzde 65'inin altı ile yedi kardeşli çocuklar olduğu tespit edilmiştir.

Dr. Demirin hassasiyetle üzerinde durduğu bir nokta da, yeni kanunda, gebeliğin devamına engel olacak her türlü tedbirin ve kısırlaştırmanın suç olarak kaldığı keyfiyetidir. Yâni kürtaj yasaktır, kısırlaştırma yasaktır. Bakanlık gebeliği önleyici tedbirleri alırken, çocuk düşürmeyi ve kısırlaştırmayı önleyici tedbirleri de hassasiyetle yürütecektir. Kanun, halka, yalnızca gebeliği önleyecek tedbirlerin öğretilmesini, bunu sağlıyacak olan ilâç ve araçların ucuz fiyatla ithal veya imalini öngörmektedir. Amaç, nüfus artışını durdurmak veya nüfusu azaltmak değildir. Türkiyede nüfus gine artacak, fakat ekonomik güce paralel olarak artacak ve böylece ailelerin bakabilecekleri, okutabilecekleri sağlıklı. iyi yetişmiş bir neslin elde edilmesi yoluna gidilecektir.

Sosyal adalet

Bu Kanun tasarısı, bir kısım ailelerin bilgisizlik ve imkansızlık yüzünden, hayatlarını tehlikeye sokarak, her türlü imkâna sahip bir kısım ailelerin de gizli olarak, uygun şartlarla uyguladıkları doğum kontrolünü, tıbbî bilgiler ve imkanlarla karşıkarşıya getirerek, vatandaşlar arasında eşit şartlar yaratmak amacım gütmektedir. İmkanı olan aileler bunu nasıl olsa uygulamaktadırlar. Genel bütçeden maaş alan 237 bin 200 memur üzerinde yapılan bir araştırma, evli olan binde 82 memurdan yüzde 26'sının hiç çocuğu olmadığını, yüzde 16'sını tek çocuğu olduğunu, yüzde 21'inin 2, yüzde 18'inin 3, yüzde 10'unun 4 ve yüzde 9'unun da 5 ve daha çok çocuğa sahip bulunduğunu göstermiştir. Demek ki bunların yüzde 81'i 0-3 arasında çocuğa sahiptir. Ankarada merkezde yapılan bir araştırma da evli memurların yüzde 88 inin 0-3 çocuğa sahip olduğunu göstermiştir. Bu aileler aile planlamasını uygulamaktadırlar.

Kanun tasarısı kabul edilir edilmez. Bakanlık araştırma merkezleri açacak, bünyemize ve hizmeti köylere götürecek en uygun usûlü tespit edecek, gebeliği önleyici tedbirler konusunda halkı eğitecek, ilâç ve araçların ilim otoritelerince uygun olanlarının ithalini, yurdumuzda imalini ve halka ucuz şekilde intikalini sağlıyacaktır.

Sokaktaki adam

Doğum kontrolü konusunda halkın eğilimini tespit için değişik bölgelerde ve değişik gruplar arasında yapılan araştırma, kadınların yüzde 72'sinin ve erkeklerin yüzde 65'inin gebeliği önleyici tedbirleri öğrenmek istediklerini göstermiştir. Erkeklerin yüzde 31'i soruyu menfi karşılamış, yüzde 4'ü ise mütereddit kalmışlar. Kadınlarda plânlamayı reddedenlerin oram yüzde 21, müteredditlerinki ise yüzde 7'dir.

T.B.M.M. nde bu rakamlar verilirken bir AKİS muhabiri Tuzluçayır gecekondu mıntıkasında, bir başkası Kurtuluştaki bir kahvede ve bir Üçüncüsü de Kızılayda vatandaşlarla aynı konu üzerinde konuşuyorlardı. Ali Yılmaz, Sivasın bir köyünden Ankaraya iş bulmağa gelmişti. Çoluk - çocuk köy deydi. İş bulunca, onları da getirecekti. Tam oniki çocuğu vardı. Eşinin kaç çocuk düşürdüğünü bilmiyordu. Çünkü söylemezdi. Ama sık sık düşürüyordu. Yılmaza göre, Gülsüm, çocuklarını der inansızlığından düşürüyordu. Kuvvetsizdi. Halbuki ağır yük kaldırması gerekiyordu. Bu yüzden çocuk tutmuyordu. Yılmaz, Ankaraya yerleşir yerleşmez bir doktora başvuracak, karısının derdine derman arıyacaktı. Kendisinin de şehirdekiler gibi az çocuğu olsaydı, onlara bakmakta güçlük çekmezdi.

Yılmaz, kontrole taraftardı.

Tuzluçayırdaki gecekondusunda beş çocuğunu, büyüten ve gündeliğe giden Elif Doğan da doğum kontrolüne taraf tardı. Onbeş defa çocuk düşürmüş, çoğunda kanama geçirerek Ankara Doğumevine başvurmuştu.

Yüksel caddesinde oturan genç bir kadın ise:

"— Dört çocuk doğurdum. Memnunum. Ama düşürdüklerime acıyorum. Keşke usûlünü bilseydim de, yalnız istediklerimi doğurabilseydim..." dedi.

Genç kadın, çocuk sahibi olma korkusu yüzünden "soğuk" olduğunu, sinirli olduğunu, azap duyduğunu da söz lerine ekledi.

Melâhat Arı da çok çocuklu bir anne idi. O da çocuklarını düşürmeyi hiç düşünmemişti ama, üstüste doğumlar evin bütçesini sarsmış, huzurunu kaçırmıştı. Doğum kontrolü haplarından ürküyordu. Henüz onlara güveni yoktu. Başka metodların öğretilmesini istiyor ve ilâçların, uzun tecrübelerden sonra belki kullanılabileceğini söylüyordu.

Muvafıklar ve muhalifler

Nüfus Plânlaması Kanun Tasarısı T.B.M.M. gündemine gelirken, Ankarada düzenlenen bir seminer de ortamı yoklama görevini yerine getirdi. Konuşmacılar haricinde her istiyenin katılıp konuştuğu bu seminerde, **1964** Türkiyesinde, doğum kontrolü ortamının tam mânasile hazır olduğu meyda-

Doğum yapıldıktan sonra bebek, doktorun elinde

Alan razı, veren razı

na çıktı. Ekonomistlerin, Plânlama uzmanlarının, doktorların, psikolog, tarımcı ve sosyologlara!, kadın dernekleri temsilcilerinin ve basın mensuplarının büyük çoğunluğu, muhtelif yönlerden inceledikleri Kanun Tasarısını çok müspet şekilde karşıladılar ve çok kuvvetli delillerle savundular.

Türkiye Anneler Derneği Başkanı Şeminur İnanç, Ord. Prof. Ömer Celâl Sarç, Prof. Sabahattin Payzın, dâvanın öncülerinden Dr. Necdet Erenus, Dr. Ziya Durmuş, Dr. Ahsen Orhon, Sadun Tanju, Prof. Halûk Cillov, Dr. Yaşar Gürbüz, Osman Soysal, Prof. ihsan Doğramacı ve daha birçok konuşmacı, meseleyi yalnız kendi sahalarında değil, enine boyuna ve derinliğine ele aldılar. Yalnız, bu ilmî konunun da poli tik oyunlara hedef tutulduğu gözden kaçmıyordu. Aşın sol ile aşın sağ, bir kere daha bu konuda anlaşmış görünü yordu. Birisi konuyu ahlâk, gelenek ve görenekler yönünden ele alıyor; diğeri ise, amerika menşeli olduğu söylenen fikri antipatik buluyordu.

Nüfus plânlamasına muhalif olanların sayısı da fazlaydı. Gerçi bunlardan bazıları, meselâ Mecliste A.P. Grupu adına konuşan Ali İhsan Balı, daha çok, kanunun ismine muhalif görünüyor ve kanunim "aile plânlaması" ismi altında çıkarak, sadece aileye uygulanmasını istiyordu ama bu, gerçekte pek çok uygulama zorluğu çıkaran ve kanu nu baltalayan bir istekti.

26-38 Kasım tarihleri arasında Tür kiye Aile Plânlaması Derneğinin Ankarada, Standartlar Enstitüsünde düzenlediği konferansta da aslında bu kanuna muhalif görünen bazı konuşmacılar, ufak tefek farklarla, aile plânlamasını ana - çocuk sağlığı yönünden kabul ettiklerini, fakat yardımın istiyene değil, ihtiyacı olana, aileye, tıbbî veya sosyal endikasyon ile yapılmasını, sıkı bir reçete usûlüne bağlanmasını belirt tiler. Ama bir ailenin gerçekten çocuk yapamayacak durumda olduğunu kim tespit edecek, buna kim yetkili sayılacaktır? Kürtaj gibi bu da kötü kullanmalara nasıl olsa yol açmıyacak mıdır? Maksat, illâ ki aracılar koyup, bunların menfaatini sağlamak veya kanuna yokuş göstermek midir? Sonra, bu gibi güçlükler yaratılınca, bundan yalnız imkânı olan kimseler faydalanacaklar, diğerleri gine gayrifenni ve gayrimeşru yollara başvurmakta devam edeceklerdir. İşte bu bakımdandır ki, bu işi dev letin rehberliğinde istemiyenlerin samimiyetine inanmak çok güçtür. Aile plânlamasını şartlı olarak kabul edenler arasında Prof. Kâzım Ansan, Prof. Ali Esat Birol gibi tanınmış doktorlar, Ali İhsan Balı gibi politikacılar da vardır.

Bütün bu seminer ve konfrenaslarda, bir tek kişinin, doğum kontrolünü kategorik şekilde reddettiği görüldü: Beslenme uzmanı Doç. Dr. Osman Koç türk!.. Koçtürk, bu meseleye memleketimizde getirdiği yenilik yüzünden uzun süredir büyük bir şöhret yapmıştır. Kendi sahasında etüdleri ile tanınmış olan Koçtürk, beslenme ile herşeyi halledebileceğine inanmaktadır. Ona göre protein alan milletlerin kadınları çok fazla çocuk doğurmamaktadırlar.

Koçtürk, kendi teorisini heryerde, inançla, imanla savunmakta, fakat karşı tezi savunanları dinlemek isteme inekte, onları yabancılara satılmış olmakla veya ilâç ithal edip zengin olmak hevesine kapılmakla itham etmektedir.

Doğum kontrolünün hararetli bir savunucusu birgün, bir toplantıda, Koç türkle uzun bir tartışmaya girişmişti. Koçtürk, çok çocuk istemiyen kadınların bol bol et, balık yemelerini tavsiye ediyordu. Muarızı:

"— Yahu, mesele zaten, kadınların yiyecek ekmek bulamamasından çıkıyor, sen 'pasta yesinler' diyorsun, olur mu bu?" dedi.

Koçtürk ise, rahatlıkla:

"— İşin kolayı var: doğuran kadınlara birer, inek veririz, süt içerler'" -cevabını verdi!

Koçtürkün bir meziyeti de şakacılığıdır.

Bir mesele daha..

Bir başka terane tutturan muhalifler de vardır. Bunlar "Ahlâk elden gidebilir; doğum kontrolü haplarının eczanelerde satılması sonucu gençler, evlenmeden, rahatlıkla gayrimeşru münasebetler kurabilirler. Bu ise Tür kiyenin gelenek ve göreneklerine uygun değildir' demektedirler.

Bir A.P.'li milletvekilinin Meclis kürsüsünden, özellikle kadınları hedef alarak sarfettiği bu sözler, kadınları fena halde zedelemiştir. Allahtan, Mu halifler içinde bile bu fikre katılanlar pek azdır: Bu arada dinden, imandan, asken güçten söz açanlar da vardır.

Aile plânlamasının yalnızca çok çocuklu ailelere uygulanmasını istiyenler daha çok bu ahlâk nazariyesine dayananlardır. Ama unutulan bir gerçek vardır ki o da, 1964 Türkiyesinde imam nikâhının hâlâ muteber olduğudur, Hem de sayıca, medeni nikâhtan belki de üstün olarak. Halbuki aynı Meclis, aynı gün, evlilik dışı çocukların tesciline bir kere dara karar vermiştir! Çoğalan çocuklar yekûnunda imam nikâhının, birden fazla veya çok küçük yaşta evlenmelerin elbette ki büyük rolü vardır. Son günlerdeki seminerlerde, konferanslarda ve T.B.M.M. nde nüfus plânlaması müzakerelerini dinleyen kadınlar ve bu kadınları temsil eden dernekler, taraftar oldukları "doğum kontrolü eğitimi" ile beraber "medenî nikâh" eğitiminin de lüzumuna' bir kere daha inanmışlardır. Bunlara göre, doğum kontrolü şarttır, fakat yalnız başına, beklenildiği kadar etkili olamaz. Kadının bugün birçok bölgelerde içinde bulunduğu ilkel hayat şartlarından kurtarılması, "aile"nin gerçek mânâsını kazanması toplum kal kınmasına vazgeçilmez bir şartı olarak ortaya çıkmaktadır.

Üniversite

Haraçmezat!

Haydarpaşadan Ankaraya gidecek trenin kalkmasına çok az bir vakit vardı. Hava soğuk ve yağışlı olduğundan, uğurlayıcı sayısı azdı ama, bir vagonun kompartımanı çevresinde normalin çok üstündeki bir kalabalık derhal göze çarpıyordu. Üstelik bu kalabalık hemen hemen gençlerden müteşekkildi, aralarında çok sayıda gazeteci de vardı.

Vagon penceresinden sarkarak dışardakilerle konuşan dört üniversiteli gençten biri Ahmet Ketenci - T.M.T.F. Başkanı -, öbürü Yüksel Cengel - M. T.T.B. Başkanı - üçüncüsü Osman Zeki Telci - İ.Ü.T.B. Başkanı ve dördüncüsü de Uygut Bayaz - İ.T.Ü.T-B. Başkanı - idi.

Olay, geride bıraktığımız hafta perşembe günü geçti. Dört başkan, ayni gün, ortaklaşa bir basın toplantısı düzenlemişler ye toplantının hemen ardından da Ankara yollarına düşüp dertlerini, bir de ilgililere anlatmayı düşünmüşlerdi. Hesaplarının doğru çıkıp çıkmayacağı ayrı bir tartışma konusuydu. Ama ne olursa ol-

sun, dört başkan, Ankarada Başbakan İnönüden başka milletvekilleri ve senato üyeleriyle de ayrı ayrı görüşecek, günün konusu haline gelen Üniversiteye karşı ilgililerin ilgilerini çekeceklerdi.

Üniversite ile öğrenci kuruluşları, daha önce de bilindiği gibi, karşılıklı bir çekişme ve soğuk harp içindeydiler, öğrenciler, öğretim üyelerinin dışarda iş sahibi olmaları yerine, Üniversitedeki kürsülerinde öğrencilere yararlı olmalarını istiyorlardı. Öğretim üyeleri, bilimi bir çeşit ticaret konusu haline getirmişlerdi. Bir öğretim üyesinin normal maaşının kendisine yetip yetmeyeceği ile öğrenciler ilgilenmiyorlardı, ilgilenmelerine de zaten imkân yoktu. Bu, daha çok yöneticilerin işiydi. Elde bir, Üniversiteler Kanunu vardı. Bu kanun, Üni versite öğretim üyesinin dışarda ek görevler almasına engeldi. Oysa birçok profesör ve doçent, diledikleri banka ve diğer büyük iş kuruluşlarında yönetim kurulu üyelikleri ve müşavirlikler alıyorlar, bunun yanısıra, özel yüksek okullarda saati 60 lirayı bulan astronomik birtakım ücretlerle ders veriyorlardı.

Gençlik kuruluşları, devlet üniversitelerinde okuyan gençler adına buna itiraz etmekteydiler. Bir öğretim üyesinin bilimi ticaret konusu yapmasına karşıydılar.

Olay gazetelerde geniş yankılar uyandırdı ve kamu oyu, gözünü, bu "Öğretim üyesi - öğrenci" çekişmesine çevirdi. Bağımsız Üniversite ken di iç derdine çare bulmayı düşünmediği gibi, Millî Eğitim Bakanı Öktem de bu konuda bir tedbir Gösteremedi.

Mühlet

Dört başkan, geride bıraktığımız hafta perşembe günü yaptıkları basın toplantısını bir gün önceden gazetelere haber vermişlerdi. Gazeteler, genç başkanların yapacakları bu yeni basın toplantısına olağanüstü bir ilgi gösterdiler. Toplantıda başkanlar, bıçağın kemiğe dayandığını ve Üniversitede mutlaka bir reforma gidilmesinin şart olduğunu ve bunu isteyip beklediklerini açıkladılar. Durum bunu gerektirmekteydi. Aksi bir tutum, bu eski, sağlam ve köklü eğitim kurumunu önce sarsacak, sonra da belki yıkacaktı, öğretim üyelerinin bu sorumsuzluklarına mutlaka bir çare bulmak gerekmekteydi.

Seçilen Türk Yüksek öğretim Gençliği üniversiteler Komitesi, üniversitelerde yapılması istenilen reform için ilgililere, bu ayın onsekizine kadar mühlet vermeyi kararlaştırdı. 18

İbrahim Öktem
Çabalayan kaptan

Aralıkta, üniversite bahçesinde bir büyük miting düzenlenecek ve kozların paylaşılmasına gidilecek, gençlik sesini yükseltecekti. Gençliğin istediği reformlar gerçekleşme yoluna girmediği takdirde bu miting, gençlik için "tarihî ve meşru görevine başlama mitingi" olacak ve gençlik kendi adına -hareket serbestisi kazandığı gibi, bu serbestisini de meşru görevine başlayarak yürütecekti. Gençler bu durumda Üniversitenin kapışma bir kilit asacaklar ve bunu da çağı geçmiş zihniyetin kapısına asılmış sayacaklardı.

İşte Komitenin aldığı karar budur. Ümidin dağın ardında, Ankarada kaldığını gören gençlik kuruluşlarının dört başkam, derde çare aramak üzere toplantıdan hemen sonra Ankaranın yolunu tuttular.

Ümit fakirin ekmeği

Konu, bir üye tarafından Meclise de getirilmiştir ve yakında konuşulacaktır. Zihinleri meşgul eden soru şudur: Acaba Meclis, gençlerin diledikleri ve istedikleri reformları Üniversiteye getirecek ve bu yıllanmış yaraya neşter vurabilecek midir?

Gençlik kuruluşları başkanları bu konuda pek ümitvar değillerdir ve zaten o yüzden Ankaranın yolunu tut muşlardır. Başkentte Başbakan ve milletvekilleri ile Senato üyelerinin dışında Meclis ve Senato Başkanları ile de görüşüp bir sonuç elde edilmesine -çalışacaklar ve bütün güçlerini buna harcayacaklardır.

Gerçekten de, Üniversitedeki olumsuz davranışlar dikkatleri çekecek dereceye yükselmiştir.' Anayasanın ve, yasaların çiğnenmesi, özel kararlarla öğretim üyelerinin çocuk lafının imtihansız olarak Üniversiteye alınmaları, hakarete uğrayan bir öğrenci temsilcisinin arkadaşları ile birlikte Fakülte Yönetim Kuruluna verilmesi gibi olaylar, tasvip edilmiyecek örneklerden birkaçı ve göze batanlarıdır.

Ayrıca Üniversiteler Komitesi üyeleri, geçen hafta düzenledikleri basın toplantısında, ağır hasta raporu alarak Üniversitedeki görevine gelmeyen bir doçentin dışarıda rahat rahat ve sapasağlam çalıştığını da iddia etmektedirler ki bu sözde "ağır hasta" doçent, çalıştığı özel klinikte. geçen Şubat ayından bugüne kadar 141 doğum ve 53 ameliyat yapmıştır.!..

Adı geçen doçent, Jinekoloji Doçenti Dr. Tahsin Artunkaldır ve elindeki raporu da "aşırı enıtellektüel sürmenaj" dandır. Buna karşılık, özel klinikte rahat rahat çalışmakta ve arada da her ay devlet kanadından maaşını tıkır tıkır almaktadır. Dr. Artunkal, yalnızca özel klinikte değil, kendi adına açtığı muayenehanesinde de ayni vurdumduymazlık ve rahatlık içinde hastalarını kabul etmeye devam etmektedir.

Dr. Artunkal, bu iddia karşısında, son derece garip bir yoldan kendini savunmaktadır. Efendim, kendisi zaten Üniversiteden ayrılmaya kararlıdır, fakat bunu birtürlü, işlerinin çokluğu yüzünden yerine getirememektedir.

Özellikle 27 Mayıs devrimi sırasında 147'lerle birlikte Üniversiteden uzaklaştırılan Dr. Artunkal, sonradan yine Üniversiteye dönmüş ve Fakültesinde, bir "karşı" grupla çatışmıştır. Dr. Artunkalın itirafına göre bu, amansız ve iğrenç bir mücadeledir. Öğretim üyeleri, öğrencileriyle ilgilenecekleri yerde, çıkarları uğrunda birbirlerine girmişler ve girmektedirler.

Kendisine, Üniversiteye niçin uğramadığı sorulduğunda, Dr. Artunkal büyük bir pişkinlikle -, şu cevabı vermiştin

"— Üniversiteyi niçin uğramadığımı soruyorsunuz. Ahlâk dışı kabul ettiğim bu çekişmeler karşısında namuslu bir insanın ayni havayı teneffüs etmesine imkân var mıdır?"

Elhak, yoktur ve olamaz da!..

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Demirperde

Talihsiz bir konferans

Geride bıraktığımız haftanın son günü, Moskovada yayınlanan ünlü Pravda gazetesinde üç satırlık kısa bir haber çıktı. Bu haberde, kardeş partiler - bu, "dünya komünist partileri" demektir arasında yapılan gö rüşmeler sonunda, komünist ve işçi partiler arasında yapılması düşünülen toplantıyı hazırlamakla görevli komisyonun, 1 Mart 1965 tarihinde ça lışmalanna başlaması hususunda anlaşmaya varıldığı bildiriliyordu. Haberi okuyanlar, bıyık altından gülmekten kendilerini alamadılar. Bu, önümüzdeki günlerde komünist blok için de yeni çatışmaların, yerli görüş ayrılıklarının çıkacağıma bir işareti olsa gerektir.

Dünyadaki komünist ve işçi partileri arasında bir konferans toplanması fikri ilk olarak eski Sovyet lideri Krutçef tarafından ortaya atılmış bir fikirdir. Krutçef, bu toplantı sırasında, komünist blok içinde Sovyetler Birliğiyle liderlik yarışmasına girişmiş bulunan Kızıl Çini bütün kardeş partilere takbih ettirmek istiyordu. Fakat Krutçefin bu teklifi komünist partilerin büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilmemişti. Top lantıya davet edilen 25 partiden yalnız onbiri bu daveti olumlu karşılamış, bir kısmı cevap vermekte acele etmemiş, Komünist Çinin izinden giden Asya komünist partileri ise hemen "Hayır" ı yapıştırmışlardı.

Krutçef böyle bir konferansın top lanmasını isterken, ortaya, tarih olarak bu yılın 15 Aralığını sürmüştü. Fakat eski Sovyet lideri, bu tarih yak laşmadan koltuğundan oluvermiştir. 'Eski Başbakan işbaşından uzaklaştırılır uzaklaştırılmaz, bütün yorum cular, bu toplantı teklifinin âkibeti üzerinde düşünmeye koyulmuşlar ve toplantının yapılıp yapılmayacağını tartışmaya başlamışlardır. Krutçefin işbaşından uzaklaştırılmasının yeniden stalinciliğe dönüş olmadığını duyurmaya, büyük önem veren yeni Sovyet idarecileri, Doğu Avrupadaki komünist partileri ferahlatmak için' Krutçefin "barış içinde birlikte yaşama" ve "komünist blok içinde her komünist partiye davranış hürlüğü" politikasını devam ettireceklerini bildirirken, bu toplantıyı da benimsemek zorunda kalmışlardır. Bununla beraber, komünist partiler arasındaki

General De Gaulle
Kızdırmaya gelmez!

geniş görüş ayrılıkları yüzünden, toplantı yapılsa bile, bunun 15 Aralık gibi yakın bir tarihte olacağım kimse sanmıyordu. Nitekim, yorumcuların bu tahmini doğru çıkmıştır.

İki ihtimal var..

Diğer yandan, geçen haftanın sonunda Pravdada yayınlanan haberde, hazırlık komitesinin gündeminin ne olacağı özellikle belirtilmemiştir. Buna ek olarak, asıl toplantının ne zaman yapılacağı da bildirilmiş değildir. Anlaşılan, yeni Sovyet idarecileri bir yandan Kruıtçeften zoraki devir aldıkları bu konferans fikrini gerçekleştirmeye çalışırken, öteyandan da kardeş partileri ürkütmemek için bütün gayreti harcamaktadırlar.

Acaba Moskovadakd idareciler önümüzdeki üç ay içinde bugün tereddüt içinde bulunan partileri daveti kabule ikna edebilecekler midir? Bugün, Doğu Avrupa komünist partileri de dahil, hiçbir komünist partinin blok içindeki parçalanmayı gün ışığına çıkarmak istemediği açıktır. Bu bakımdan, sovyet idarecileri, yapılacak toplantıda Kızıl Çinin takbihini isteyecek kadar ileri gitmezlerse, top lanma şansı olabilir. Ancak Pekin hükümeti, Moskoya karşısındaki tutumunu harelin biraz daha sertleştirdiğine göre, Sovyet idarecileri bu anlaşmazlığı en kısa zamanda kesin bir çözüm yoluna bağlamak için acele edebilirler, öteyandan, Pekinin uzlaşmaz tutumunu beğenmeyen bazı partiler de zamanla sovyet görüşüne katılabilirler. Eğer bu iki ihtimal gerçekleşirse, o zaman Mart ayında komünist blok içinde epeyce gürültü ko pacak demektir.

Batılılar

Görünüşteki birlik

Geride bıraktığımız haftanın sonun da komünist blok kendi içindeki parçalanmayı nasıl gidereceğini düşünürken, bu haftanın ilk günlerinde batılılar da kendi kendilerine NATO içindeki birliği nasıl koruyabileceklerini soruyorlardı. Bu Salı sabahı Paristeki NATO Sarayında toplanan 15 Dışişleri bakanım en fazla düşündüren konu buydu.

Bilindiği gibi, Atlantik Paktı Teşkilâtının Konseyi, biri ilkbaharda diğeri de sonbaharda olmak üzere, yılda iki kere Bakanlar seviyesinde toplanır. Bu toplantıya yalnız Dışişleri bakanları katılmaz, her üye devlet Savunma ve Maliye bakanlarını da yollar. 15 Dışişleri bakanı bir salonda İttifakın siyasî çalışmalarını . yaparken, diğer salonlarda Savunma bakanları ortak savunma meselelerini, Maliye bakanları da iktisadi konuları incelerler. Fakat bütün ağırlığın Dışişleri bakanlarının yaptığı toplan tılarda olduğuna şüphe yoktur. Ülkelerin dış politikasını yönetenler arasında bir görüş birliği kurulmadıkça, diğer konuşmalar devamlı olarak ikin ci derecede kalır.

Açıklanan gündemine bakılırsa, yapılan toplantıda Dışişleri bakanları dünyadaki askeri durumu, Batı Doğu ilişkilerini ve ortak dış politika meselelerini incelemektedirler. Ancak gündem dışı bırakılmış görünen bir mesele, bu tartışmaların hepsinin üzerinde varlığını duyurmaktan geri kalmayacaktır. Bu mesele de, artık pek iyi bilindiği gibi, "Çok taraflı bir atlantik vurucu kuvveti" meselesidir.

Paristen gelen haberlere bakılırsa Birleşik Amerika, eğer Atlantik Paktının parçalanmasını istemiyorsa, General De Gaulle'ü çok kızdıran bu konu üzerinde fazla durmamak gereğini anlamış bulunmaktadır. Bununla beraber bu, Washington'daki yöneticilerin konuyu bütün bütüne bir taraf bıraktıkları anlamına gelmenektedir. Anlaşılan, zamanın kendileri lehinde işleyeceğini düşünmekte ve işleri şimdilik fazla itmek istememektedirler. Gerçekten, General De Gauile'ün ilerlemiş yaşı düşünülürse, zamanın ortak güç taraftarları lehine işlediğine şüphe yoktur, öteyandan, işler fazla zorlanınca da yalnız General De Gaulle değil, bütün fransız kamu oyu son derece incinmektedir.

Günlerin getireceği

Bütün bunlara ek olarak, çok taraflı vurucu kuvvet konusunu Fransanın bulunduğu bir toplulukta tartışmak da faydasızdır. Çünkü Fransanın bu tasarı karşısındaki muhalefeti bir tarafa bırakılsa bile, diğer büyük batılı devletler de henüz kendi aralarında bir görüş birliğine varmış değillerdir. İşçi yönetimi altındaki Londranın vurucu kuvvet konusundaki görüşü Birleşik Amerika ile Federal Almanyanın görüşlerinden önemli biçimde ayrılmaktadır. Bu üç devlet arasında kuvvetli bir görüş birliği kurulmadıkça, Fransa ile tartışmaya girişmek kimseyi hiçbir yere götürmeyecektir.

Önümüzdeki ayların bu vurucu kuvvet tasarıları için hayatî aylar olduğu anlaşılıyor. Gerçekten, geride bıraktığımız hafta Birleşik Amerikayla Kanadayı ziyaret eden İngiliz Başbakam Wilson, Ocak ayında Bonn'a gidecek, Sovyet Dışişleri Bakanı Gromiko da Mart içinde Londraya uğrayacaktır. Unutmamak gerekir ki, bu kuvvetin kurulması için, Sovyetler Birliginin görüşü de en az Fransanınki kadar. Önemlidir. Sovyetler Birliği, Federal Almanyanın, bu kuvvet içinde çekirdekli silâhların tetiğine dokunmasından korkmaktadır.

Tüli'den haberler

Geçen haftanın en büyük ve güzel toplantısı, cumartesi gecesi İran Büyük Elçiliğinde, "Ordu Günü" -Azarabadegân Day- münasebetiyle verilen büyük parti oldu. Elçilik binasının büyük ve muhteşem salonlarını dolduran çok sayıda davetli ile evsahibi durumunda bulunan İran kara, deniz, hava ataşelikleri mensupları, eşleriyle birlikte, epeyce geç saatlere kadar saldılar, hazırlanan çok zengin büfede ağırlandılar.

Belkis Yalımın sergisinde bir model teşhir ediliyor

Sosyete orada!

Gecede bulunanlar arasında, İran Büyük Elçisi Khosro Khosrovani ile, İngiltereden aldığı tuvaleti kendisine pek yakışmış, nezaket ve tevazuu ile meşhur eşi Bayan Khosrovani, İran Ataşemiliteri Ghalebigi ve pek zarif eşi; nefis türkçesi ve neşesiyle dikkati çeken Albay Sheriff ile bizzat dikip işlediği pek güzel elbisesiyle Bayan Nina Sheriff, Elçilik Müsteşarı Ardalan ve çok şık bir elbise giymiş olan esmer, mavi gözlü, genç eşi Pervin Ardalan, Bay Madjdi ile güzel eşi Bayan Madjdi; siyah dantel elbiseli Bayan Azer Heyat ve eşi Firuz Heyat, diğer müsteşar Dr. Chilaty ile kızı Jale, evsahibi durumundaydılar.

Mili Eğitim Bakanı İbrahim Öktem ve eşi, bir köşede Muammer Kıranerle tatlı sohbetlere dalmış olan Ankara Valisi Enver Kuray ve eşi, son zamanlarda biraz zayıflamış olan Dr. Fevzi Randa ve zarif eşi Suzan Renda, Dr İhsan Doğramacı ve eşi Avser Doğramacı, Dr. Mehmet Yardımcı ve eşi Kebuter yardımcı, Berin Kurtbay ve Yalçın Kurtbay, Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı Kor. Gen. Reşat Mater, emekli General İzzet Aksalur ve yeşil dantel elbisesi kendisine pek yakışmış olan eşi Mehveş Aksalın misafirler arasındaydılar. General Aksalur, Nuri Gücüyenerle tatlı tatlı konuşuyordu.

Ankara Trafik Müdürü Gültekin Kızılışık ve beyaz lame bir elbise giymiş olan eşi Sevil Kızılışık, müteahhit Re» şat Azizoğlu ve zarif eşi Türkân Azizoğlu, General Necmi Ayanoğlu ve kızı, Vedat Abut, Nurten Çevik, kırmızı merasim üniformaları ile göz alan kanadan ye ingiliz subaylar, İsviçre Ataşesi ile genç türk eşi de gecenin dâvetlilerindendiler.

Geçen haftanın sonunda, cuma akşaşam üzeri, Sanatsevenler Kulübünün salonları, C.H.P. Kadın Kolları Merkez Yönetim Kurulunun davetlileri ile doluydu. Toplantıda büyük gruplar halinde bulunan hanımlar, uzun ve tatlı sohbetlere daldılar. Bu arada, gayret isteyen birçok yararlı, olumlu faaliyet için kararlar alıp, komiteler seçtiler. Bir partili hanım, yaptığı konuşmada, özette, kadınların toplum kalkınmasında çok önemli bir rol oynıyabileceğini söyledi ve Atatürklün kadına verdiği hakların 30. yıldönümü dolayısıyla bizde ve dışardaki tatbikattan bahsetti. Bununla ilgili olarak, Amerikada kadınların siyasî ve sosyal yardım konusundaki çalışmalarını belirten bir film gösterildi. Ardından gösterilen, Türkiyeye ait renkli, turistik, güzel bir film ise çok beğenildi.

Toplantıya gelenler geç saatlere kadar oturdular, çay içtiler ve aralarında, bu konularla ilgili görüşmeler yaptılar.

Çayda bulunanlar arasında, iki sıra inciden başka hiç bir süsü olmıyan, siyah bir elbise giymiş ve kendisine pek yakışan bir türban takmış olan Memduha Satır gençliğiyle dikkati çekiyordu. Gerçekten de, ikinci defa kayınvalde olmasına rağmen, Memduha Satır âdeta gündengüne daha da gençleşiyor. Bu yaz aldığı kiloların henüz tamamim veremiyen Ayten Öztrak; saçlarını tepesine toplayıp siyah kalın bir file içine almış olan pek sade ve hoş Feride Erten; beyaz şifon, Tülgrek, saten kurdelâlarla süslü şapkası ve arkası epeyce açık, siyah elbisesiyle Hüdai Oralın eşi; acı yeşil, bir-örnek yün döpiyesiyle Jale Köksal ve Nermin Fikirbilici; Zekiye Baban ve görümcesi Fi-

ruze Cimilli; Zarife Koçak -Bayan Koçak uzaktan bile herkesin teker teker hatırını soruyordu-, Aliye Beyazıt, Avniye Kurutluoğlu ve ablası; açık renk, sade bir döpiyes giymiş olan Nezahat Göğüş, Ferda Güleyin eşi Jale Güley, Tarım Bakaranın eşi Münire Şahin, Lebit Yurdoğlunun eşi, Saadet Sümer, Nimet Burak, Neriman Elgin, Melike Bali, Şevket Basit Hatiboğlunun eşi; Übeyde Elli, Mebrure Aksoley, Karayolları Genel Müdürünün eşi Şemsinur Önalp, Belkis Altuğ ve Türkân Bağcıoğlu, çayda özellikle dikkati çekenler arasındaydılar.

•

Geçtiğimiz hafta salı günü, Parlâmentoda yaptığı bir konuşmadan dönmekte olan Kasım Gülek, yıllardan beri elden bırakmadığı kendi rekorunu kırdı: Kavaklıdereden gelmekte olan troleybüse binen Gülek, evvelâ mütebessim bir çehre ile yolcuları selâmladı, sonra arka sıralarda bulunan biletçinin yanına kadar giderek elini sıktı, daha sonra da şoförün yanına geldi ve direksiyon başındaki vatandaşın da elini sıkmayı ihmal etmedi!

•

Geçtiğimiz hafta bazı evlerde de özel partiler verildi. Bu arada Orhan ve Alma Sertellerin davetinde Feyyaz Berker ve eşi Alev Berker, Tekfenci Necati Akçağlılar ve eşi Can, Necdet Egeran ve eşi Sabriye Egeran, Mobil'in türk müdürü, Mr. Baumann, Kromerler. Aydın ve Yasemin Tanbay, Hayri ve Marianne Kalabalık, kocası henüz dönmediği için davetlere yalnız gelen Nilüfer Sağtür varlardı.

•

Geçen hafta çarşamba akşamı Tuta ve Ferit Kromer de evlerinde bir akşam yemeği verdiler. Gecenin özelliklerinden birini de, fasulye - pilâv yenmesi teşkil etti. Geç vakitlere kadar süren partide danslar edildi, hikâyeler anlatıldı ve epeyce eğlenildi.

Bu toplantı, Kromerlerin dostları Nur Kızılyel şerefine yapılmış. Eski sefire İstanbula dönene kadar, şerefine verilen partilerin sonu gelmeyecek galiba! Davetlilerden Füsun Manyas, annesinin rahatsızlık haberini aldığı için acele İstanbula gitmişti. Nilüfer Sağtür yalnızdı. Diğer misafirler arasında Cumhuriyetin Ankara mümessili Kemal Aydar ve eşi Sevim Aydar, Behzat Firuz, yeni Plânlamacı Cevdet Akarun, Dr. Necdet Ozan, Yalçın ve Berin Kurtbay, Fahir ve Leylâ Çelikbaş, Ferit Kromerin kardeşi İsmet Gürses, Hazım Dağlı, Babür Ardahan, Hayri ve Marianne Kalabalık varlardı.

•

C.H.P. Kadın Kolunun faal üyelerinden ve daha birçok derneğin gönüllü ve faal üyesi Nimet Ardıç, ikibuçuk aylık Londra seyahatinden haftanın başındaki pazar günü döndü. Telefonu, kendisine hoşgeldin demek için ariyan arkadaşları yüzünden hergün meşgul.

•

Geçen hafta cumartesi gecesi, Kulüp Yaşar yine adamakıllı doluydu. Muzaffer İlkar, eşi ve yeşiller giymiş kızı ile beraber gelmişti. Vedat Sirmen ile eşi Barika Sirmen, dostları Kerim Berki, eşi Nermin Berki ve kızları Leylâ ile gelmişlerdi. Barika Sirmenle Kerim Berkinin yaptıkları çarliston, gecenin büyük süksesi oldu. Vedat Sirmeni görenler, Fuat Sirmenin gençliğini hatırlıyorlar. Bir çokları da "Büyük Sirmen çok daha yakışıklıydı" diyorlar. Her ikisinde de müşterek taraf, biraz az mütevazı oluşları, galiba!

Avukat Erdoğan Bigat ile eşi Erdem Bigat son zamanlarda geceleri iyice gezmeye başladılar. Geçen hafta Süreyyadaydılar, bu hafta da Kulüp Yaşarda Erdem Bigat siyahlı kırmızılı emprime bir elbise giymişti. Sık sık dans ettiler.

•

A.P. Başkanının değişmesi, galiba bir çok kimseyi partinin tutumunun değişeceğine inandırmış. Zira bazı mütereddit kimseler bile partiye girmeye hazırlanıyorlarmış. Bu arada eski Kara Kuvvetleri Komutan; emekli General Muhittin Önürün ismi de söyleniyor.

•

İstanbul üniversitesi profesörlerinden Abdülkadir Karahan geçen hafta içinde Ankaraya geldi. Kendisi Mevlâna ihtifalinin kapanışında iki konferans vermek üzere Konyaya gidiyor.

İhtisasını bitiren Dr. Neriman Gemicioğlu, geçen hafta içinde, eşi şerefine, evinde, doktor' arkadaşlarıyla eşlerine büyük bir parti verdi.

DEV ÇEKİLİŞTE
7 milyon...
Türkiye İŞ Bankası,
şimdiye kadar
görülmemiş
zenginlikte bir çekiliş
yapıyor ve 1 defada
tam 7 MİLYON lira
tutarında ikramiye
dağıtıyor: İstanbulda
60 Apartman Dairesi
5 adet 100.000 lira
5 adet 50.000 lira
10 adet 25.000 lira
50 adet 5.000 lira
1000 adet 1.000 lira ayrıca
35 000 kişiye para ikramiyesi.
DEV ÇEKİLİŞE mutlaka katılınız.
İş Bankasının ikramiye
çekilişleri halk huzurunda
otomatik makinalarla yapılmaktadır.
TÜRKİYE İŞ BANKASI
paranızın...· istikbalinizin emniyeti

YAYINLAR

Mevlânadan Rubailer
Baskı nefaseti!

MEVLÂNADAN SEÇME RÜBAİLER

(Toplu biyografi ile birlikte tercüme. Türkçeleş tiren: M. Nuri Gençosman, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1964, Ankara. Ajans Türk Matbaası, büyük boy, 84 sayfa, 20 lira)

Mevlâna yedi yüzyıl önce yaşamış bir şairdir. Yedi yüzyıl önce yaşamış, yazmış, söylemiş, ama o günden bu yana ölmemiş, eskimemiş, aşınmamış, gençliğini, diriliğini hiç mi hiç kaybetmemiş bir şair. Büyük fransız düşünürü Montaigne, şiir için "muhakememizi tatmin *etmez,* allak - bullak eder'' der. Mevlâna da şiirleriyle insan muhakemesini allak - bullak etmeye devam ediyor.

Mevlâna şiirlerini farsça yazmıştır. Ama yüzdeyüz türktür ve türklere, daha doğrusu, bütün insanlara hitap etmektedir. Bu yönüyle Mevlânanın üstünde çok durulmuştur. Mevlânanın şiirlerini türkçeleştirenlerin de sayısı bir hayli fazladır. Bu işle bir ömür boyu uğraşanlar dahi vardır. Son yıllarda Mevlâna çevirileri birdenbire çoğaldı. Bunların sonuncusu da M. Nuri Gençosmanın çevirileri. Gençosman Mevlânadan 124 rubai çevirmiş. Bunlar, rubai tekniğine sadık kalınarak yapılmış, dilin sade olmasına dikkat edilmiş, genellikle başarılı çeviriler. Ne var ki; A. Kadirin "Bugünün Diliyle Mevlâna" adlı çevirilerinden sonra, Gençosmanın çevirileri ister istemez ikinci plânda kalıyor.

İşte, Gençosmanın çevirilerine örnek, çok tanınmış bir Mevlâna Rubaisi: "Geri dön, bir daha gel! Her kimsen bundan evvel; - Dinsiz, mecusi, zındık, her ne isen yine gel! - Umutsuzluk kapısı değil bizim kapımız, - Her tövbe şişesini kırsan da koş, yine gel!."

Eğer Mevlânadan hiçbir şey okumamışsanız, Mevlânayı türkçede ilk defa okuyorsanız, bu rubainin gerçekten güzel ve başarılı bir çeviri olduğunu söyliyebilirsiniz. Gençosmanın bu çevirisi de, öteki rubai çevirileri de gerçekten güzeldir. Ama şayet daha önce A. Kadirin "Gene gel" başlığıyla çevirdiği rubaiyi okumuşsanız, Gençosmanın rubaisini ister istemez ikinci plânda bir çeviri olarak kabul edeceksiniz. İşte A. Kadirin tam bir soylu şaire yakışır çevirisi: "Gene gel, gene.

- Ne olursan ol, - istersen kâfir ol, ister ateşe tap, ister puta, - ister yüz kere tövbe etmiş ol, - ister yüz kere bozmuş ol tövbeni. -Umutsuzluk kapısı değil bu kapı; nasılsan öyle gel."

M. Nuri Gençosman sadece rubailer üstünde durduğundan ve gerçekten iyi bir seçme yaptığından, rubailer ve çeviri üstünde durmayacağız. Muhakkak ki daha nice nice çeviriler yapılacak bunların içinde daha iyi ve kötü olanları da bulunacaktır. Ama bizce Gençosmanm kitabının asıl özelliği ne çeviri, ne de iyi derlenmiş ve üstünde durulmuş Mevlâna biyografisidir. Kitabın asıl önemli yanım, eskilerin deyimi ile "mazrufu değil ''zarfı teşkil etmektedir.

Evliyagil kardeşlerin Ajans Türk matbaasında basılan bu kitap, tereddütsüz denilebilir ki, Türkiyede bugüne, kadar basılmış kitapların baskı tekniği ve güzelliği bakımından en mükemmelidir.. Daha önce ayni kitabevinde basılan "Havyamdan Rübailer"i bile gölgede bırakan bu kitabın baskısı için ne kadar övgü yazılsa azdır.

Kitaplar

BİR MARTI ÖTTÜ

Ayhan Hünalpın gürleri, Yeditepe Yayınları 143, Özel Baskı, 1964, İstanbul Yeni Matbaa, 48 sayfa, 300 kuruş. İsteme adresi: P.K. 77. İstanbul.

●

GENÇ OYUN YAZARINA MEKTUP

Yazan: C. Bax, çeviren: Suat Taşer. Toplum Yayınlan 6, Ankara Balkanoğlu Matbaası 1964, 48 sayfa 2 lira. İsteme adresi: P.K. 176, Ankara

●

MASAL

Nurer Uğurlunun şiirleri, Yeditepe Yayınları 139, İstanbul Yeni Matbaa 1964, 48 sayfa 200 kuruş. İsteme adresi: P.K. 77, İstanbul.

TİYATRO

Ankara

Turgut Zaim Jübilesi

Devlet Tiyatrosunun kıdemli dekoratörlerinden ve yurdumuzun tanınmış ressamlarından Turgut Zaim, kendi isteği üzerine, bugünlerde emekliye ayrılmak üzeredir.

Bu münasebetle Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü Cüneyt Gökçer ve Tiyatro, Opera ve Bale bölümleri sanatçıları, müessesenin kuruluşundan beri beraber çalıştıkları sanat arkadaşları için bir jübile tertiplemeyi kararlaştırmışlardır. 12 Ocak Salı akşamı verilmesi uygun görülen jübile için Büyüt Tiyatro tahsis edilecek, Devlet Tiyatrosu temsillerinin birçoğunu dekor ve kostümleriyle süslemiş olan sanatçının hizmetleri anılacak, tiyatro eskisleriyle tablolarından mürekkep bir sergi de fuayyede açılacaktır.

Jübile gecesi "On İkinci Gece" komedisiyle "Giselle" balesinin oynanması düşünülmektedir. Jübile biletleri yalanda satışa çıkarılacaktır.

Rus bası ve Şadan Candar

Rus Büyük Elçisi, 8 Aralık akşamı, bir süredenberi Devlet Tiyatrosunun misafiri olarak "Faust" operasında Mephisto rolünü oynamakta olan ünlü rus bası Aleksandr Ognivtsev şerefine büyük bir kokteyl parti vermiştir.

Çoğunlukla sanat çevrelerinin ve kordiplomatiğin davet edilmiş olduğu kokteylden önce bir piyano, keman ve şan konseri verilmiş, bu konserde rus piyanistlerinden Vsevold Petruşanski ile ünlü rus keman virtü--- İgor Bezrodni, Ohopin, Deboussy ve Vladigerovdan parçalar çalmışlar. Devlet Operası solistlerinden Şâdan Çandar ile misafir,bas Aleksandr Ognivtsev de opera arialarıyla şarkılar söylemişlerdir.

Şâdan Candarın başarıyla söylediği parçalar ilgi ile dinlenmiş, bilhassa Mozart'ın "Figaro'nun Düğünü" operasından söylediği Suzanne'ın ariası ile Massenet'in "Manon" operasından söylediği ariada gösterdiği ses kültürü ve müzikalitesi büyük bir takdir uyandırmıştır.

Misafir rus basının da bilhassa Şaporinden söylediği "Tarlada hiçbirşey kımıldanmıyor" şarkısı çok beğenilmiş, istek üzerine program dışı söylediği "Volga mahkûmları" şarkısı ise uzun uzun alkışlanmıştı;.

Oyun ; "Topuzlu", (Oyun, 3 perde).
Yazan : Dr. Hidâyet Sayın.
Tiyatro : Şehir Tiyatrosu -(Tepebaşı).
Sahneye koyan : Ergun Köknar.
Dekor : Bülent Erbaşar.

Konu : On yıldır oyun yazan ve ilk defa yazdığı bir oyunun ramp ışıklarına kavuştuğunu gören Dr. Hidâyet Sayının "Topuzlu"sunu görmiyen kaldı mı, bilmem? Geçen Ocak ayında Ankarada -Küçük Tiyatroda- sahneye konulan "Topuzlu", Devlet Tiyatrosu afişlerinden hâlâ inmedi. Ankaradan, yaz turnesinde dolaştığı otuzüç Doğu ilinden ve Bursadan sonra şimdi İzmirdedir. İstanlbulda ise mevsim başındanberi -önce Üsküdar, sonra Tepebaşı sahnelerinde- üç aydır oynanıyor. Bu başarının sırrı, oyunun konusundan çok, canlandırdığı kişilerin gerçekliğinde, renkliliğinde. Bu canlılık ye renklilik içinde yazar, meseleleri, töreleri bir yana, köy insanlarının beşerî bir tablosunu çiziyor, sosyal gelişmelerin ve yüzlerce yıllık ihmallerin hikâyesini tekrarlamıyor, iki köy büyüğünün, Topuzlu Dede ile Molla İmamın çatışmasından bir güçlü karakter komedisi kuruyor. Basit bir avcılık ve nişancılık iddiası, bir büyük inat halini alıyor. Hocanın yağmur duasına katılmıyalı Topuzlu, romatizmalarının haber verdiği karabulutlardan bir ermişlik masalı yaratmasını, bu masalı bir efsane haline getirmek için de "öleceğim!" dediği gün ölmesini biliyor.

Oynıyanlar : Kemal Tözem (Topuzlu), Suna Pekuysal Köknar (Halime), Dinçer Çekmez (Osman), Filiz Toprak Usluer (Fadime), Ergun Köknar (Molla), Turhan Göker (Muhtar), Kadri Ogelman (Çakır), Sait Ergenç (Mehmet), Sibel Süer (Hacer), Tanju Çöğen (Ahmet) v.s.

Beğendiğini : Yazarın, sade bir oyun yapısı içinde çizdiği inandırıcı tipler, merak ve ilgiyi, son perde kapanıncaya kadar uyanık tutmaktaki başarısı. Bülent Erbaşarın havayı yansıtan simültane dekoru. Kemal Tözemin Topuzlu Dedeye, Suna Pekuysal Köknarın Halime Nineye, rahat ve tabii bir oyunla -aynı zamanda tatlı bir Orta Anadolu şivesiyle- kazandırdıkları sağlam kişilik; Dinçer Çekmezin Osman'da, Filiz Toprak Usluerin Fadime'de, Turhan Gökerin Muhtar'da, Ergun Köknarın Molla'da çizdikleri güzel tipler.

Beğenemediğim : Yazarın, Hoca - Topuzlu mücadelesinde, din istismarcılığına karşı olduğunu açıkça belirttiği halde, bir başka istismar konusu edilmeğe pek elverişli olan Topuzlunun ermişlik hikâyesini destekler görünmesi.

Sonuç : Ankarada Bursada, İzmirde olduğu gibi İstanbulda da mevsimin en başarılı köy oyunu. Gücünü sahne düzeninden, oyundan ve dekordan çok kendi yapısının sağlamlığından alan bir oyun.

Naciye FEVZİ

Tepebaşı Tiyatrosunda "Topuzlu"
Topuz gibi oyun

YALNIZ
U.S.ROYAL
LÂSTİKLERİNDE
CVC
VARDIR
CVC, lâstiğin gövde ve ayrılmasını tamamen bertaraf eden harika bir birleştiricidir.

R A D Y O

T. R. T.

Teşkilâtsız teşkilât

Haftanın başlarında birgün, TRT'nin iki önemli görevlisi, İstanbul Radyosunun kapısından içeri girdiler. Görevlilerden biri, TRT'nin yükünü yedi ay önce omuzlarına almış olan Genel Müdür Adnan Öztrak, diğeri de radyoların başağrılarını uzun yıllardan beri çeken ve bu başağrılarından bir türlü kurtulamamış olan Refik Ahmet Sevengildi. Adnan Öztrak yedibuçuk ay önce işbaşına gelmişti ama, yıllar - danberi bu müessesede çalışmışçasına yorgundu. TRT'nin birtürlü halledilemiyen, kapatılması imkânsız gibi görünen dertleri, personeli arasındaki derin uçurumları ve tabii bütün dinleyicileri ilgilendiren, herşeye rağmen düzelmiyen programları vardı. Bütün bunlar sorumluların' omuzlarını eziyor, zihinlerini kurcalıyor, hayatlarının düzeninin bozulmasına sebep oluyordu. İşin tuhafı, TRT Genel Müdürlüğünün etrafında, yeni görevlilere yardımcı olacaklarını ileri sürenlerin sayısı gün geçtikçe artıyor, fakat bunlarla birlikte TRT''nin işlediği hatâların sayısı da arkası alınamayacak şekilde yükseliyordu.

Meselâ en son meydana çıkan dertlerden biri de, radyoları Ankara dan idare etmenin güçlüğüdür. TRT ne idarî bakımdan, ne de program bakımından bir teşkilât kurabilmiştir ama, programların bir elden geçirilmesini sağlamak için Ankarada bir merkez teşkilâtı meydana getirilmiştir. Bu teşkilâtın yönetmeliği ortada yoktur, elemanları arasında belirli bir işbölümü yapılmamış, hattâ daha elemanları dahi kesinlikle belli olmamıştır. Fakat bu merkez teşkilâtı elini derhal bütün radyoların programlarına uzatmış ve 1 Ocakta yapılacağı radyolardan defalarca açıklanan yenilikleri düzenlemeye başlamıştır. Teşkilâtın birtürlü kurulamaması, kesin bir işbölümünün yapılmaması ve gerekli şekilde eleman alınmaması elbette ki ortaya birtakım güçlüklerin çıkmasına sebep olmaktadır. Meselâ bunlardan biri, Ankara ile İstanbul Radyosu arasında kendini göstermiştir. Ankaranın düşündüğünü İstanbul Radyosu, her nasılsa, gerçekleştirememektedir. Aslında "her nasılsa" diye Ankara düşünmekle, fakat teşkilâtsız çalışan bir idarenin sağa sola nasıl hükmedeceğini birtürlü akıl edememektedir.

Zavallı dinleyici

Bu keşmekeşin içinden çıkmak için, TRT'nin en büyük görevlisi kalktı, İstanbula gitti. Yanında da, radyolarımızın daha çok dertlerinden sorumlu bir yönetim kurulu üyesi bulunuyordu. Eski teşkilâtın eksikliklerini gayet iyi bilen, yeni teşkilâtı bu dertlerden kurtaracak olanların veya kurtarması beklenenlerin de başında gelen Refik Ahmet Sevengilin bu sefer, yönetim kurulu üyesi olarak, bu derde bir çare bulacağı umuluyordu.

TRT içinde ve TRT Yönetim Kurulunda bu gibi konulan ele alacak başka elemanlar yok mudur? TRT'nin dertlerinin sorumluluklarım omuzlarında taşıyanlara bu diğer elemanlar yardımcı olamazlar mı? Olmamaları için hiçbir sebep bulunmamasına rağmen, TRT Genel Müdürünün de çevresini saran elemanlar, başkalarının buraya yaklaşmasına, en güzel taktiklerini kullanarak, engel olmuşlardır. İşte bu sebepten, en ufak bir pürüzde de, Ankaradaki merkezle İstanbul Radyosu arasında çıkan büyük bir anlaşmazlıkta da meselenizi yine aynı şahıslarla halledilmesi yoluna gidilmektedir. Halbuki unutulan nokta kanun karşısında bütün yetkililerin ve görevlilerin sorumlu olacağıdır. Bu noktayı, özellikle, yerlerinde rahat, birçok işe karışmayan TRT Yönetim Kurulu üyelerinin, TRT yi sadece eski bir anlayışın elinde bırakmayı göze alanların ve TRT'de önemli yerleri işgal edip, bu yerlerin yalnız nimetlerini gözeten ve olumlu bir iş çıkaramayan görevlilerle bir kenarda oturun, hiç birşeye karışmadığı halde birçok işin yanlış yapılmasına yol açanlara zemin sağlayanların düşünmesi gerekir. Bütün bu noktalar gözetilmediği takdirde, meydana çıkacak durumdan en çok müteessir olacak lar, Türkiye Radyolarından birşeyler bekleyen radyo dinleyicileridir.

Türkiye Radyolarının bir - iki kişinin elinde oyuncak olmadığını türk dinleyicisine göstermenin zamanı çoktan gelmiş ve geçmiştir.

Haberler

Sovyet keman virtüözü Igor Bezrodni geçen haftanın ilk günü Konser Salonunda bir resital verdi. Önceden çok ünlü refakat piyanisti Vladimir Yampolski nin geleceği bildirilmişken son dakikada onun yerine Slevolog Petruşanski'nin eşlik edeceği bildirildi. Asıl önemlisi, çalınacağı ilân edilen Brahrns sonatının yerine Cesar Franck'ın temcit pilâvı misâli La majör sonatının konulduğu da anons edildi. Bezrodni programın ilk parçası olan Haendel sonatında iyi değildi; yer yer güvensiz sesler, bazı ufak ritim aksaklıkları duyuldu. Buna karşılık Prokofief sonatında, harikulade bir teknikle kaynaşmış haldeydi ve üstün yorum gücü dinleyicileri büyüledi., Hele bir ara, kurtuluveren bir kulağın gevşettiği teli hem çalıp hem akord etmesi dinleyicileri hayli heyecanlandırdı. Franck'ta Bezrodni olduğu kadar birlikte çalan Petrusanski iyi bir beraberlik örneği verdiler. Taganef adlı rus bestecisinin gerçekten bir efsane örneği küçük, fakat özlü Destesini Standard bir çalışla tam başarıya ulaştıran Bezrodni resitalin son parçası olan Panço Vladigerofun "Bulgaristan Rapsodisi" ni teknik olgunluğunun yanısıra folklor bakımından taşıdığı özelliklere ayn uyarak seslendirdi. Resitalin sonunda fazladan Debussynin "daire de Lune" adlı parçasını, Prokofiefin ünlü "Peter ve Kurt'' masalından bir aranjmanı, Stravinskinin Petruşka baleşinden yine bir aranjmanı programına katan sanatçı, Ankaralı müzikseverlere unutamayacakları bir sanat şöleni sunmuş oldu.

Geçen haftanın ortasında, Perşembe akşamı Alman Kütüphanesinde orijinal bir konser vardı. Zaten bu konserleri tertipleyen Kütüphane Müdürü Dr. Günther Baer böyle özellikler taşıyan toplantıları, daima yeknesak ve gelişigüzel sanat olayları na tercih eden bir sanatsever olarak tanınmaktadır. İşte bu konserin özelliği de iki sanatçının tam beş yıldanberi birlikte çalışarak konserler vermeleri idi: tek başına büyük birer iddiaya sahip bulunmamakla beraber, ikili halinde çaldıktan . zaman sanatları bir anlam taşıyan bu iki kişi, viyolonselci Gerhard Mantel ile piyanist Erika Frieser'den başkası değildi. Bu ikili daha önce 1960 Kasımında Türkiyeye yine gelmişti ama. bu defaiki gelişlerinde bir hayli mesafe katetmiş oldukları hemen anlaşıldı. Programda özellikle Türkiye de hemen hiç duyulmamış, dünyada da çok az çalınan bestelere yer verilmişti. Bohuslav Martinu'nun çeşitlemeleri, Beethoven'in son viyolonsel sonatlarının birincisi, Schumann'in bir parçası, Jenacek'in Masal Resimleri, nihayet Mendelesohn'un sonatı. iki sanatçının ortak başarısını ortaya koydu. Fazladan çalman üç küçük parçayla konser sona erdi.

Mantel ve Frieser ikilisi
Hep birlikte!

Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının son konserinde de önce yapılan benkitlere ve özellikle Ankara Filarmoni Derneğinin yıllık kongrelerinde ileri sürülen temennilere rağmen - hasılat bir derneğe bırakıldığından, şikâyet konusu olan konular aynen tekrar ortaya döküldü. Yine "yararına" sloganından kuvvet alan kadın grupları bankaları, bakanlıkları dolaşıp bir bileti 50-100 liradan satmak için savaştılar. Yine bir konser program broşürüne 10 lira paha biçildi. Kimin sırtodan? Bütün bu keman, piyano vb. virtuozlarını Türkiyeye getirmek için torbalar dolusu dövizi ödemeye katlanan, Türkiyede gerçek sanat müziği anlayışına bir kıl payı birşeyler eklemeye çabalayan Milli Eğitim Bakanlığının cılız Güzel Sanatlar Bütçesinin, daha doğrusu bu memleketin gerçek sahibi vergi mükellefinin sırtından!... Yine salona, konseri dinlemekten çok en. son model kürkünü veya pırlantalarını teşhir etmeye gelen belirli kişiler dolmuştu. Sanat olaylarının yalnız bizim gibi az gelişmiş memleketlerde değil, ileri batı dünyasında bile böylesine istismar edildiği görülmemiştir. Tertiplenen şey bir müsaitlere veya balo olsa bu duruma kimsenin diyeceği bulunmaz,

ama böyle devlet babanın kesesinden şu veya bu derneğin kasasına aktarma demek olan bu kabil oyunlara bir set çekmek gerektir. Üstelik asıl fay dalanması gereken gerçek müzikseverlerin çoğunun bu "açık arttırma" ya katılmaları kaabil olmadığından, onlar konseri dinlemekten de mahrum kaldılar. Bu konuda herhalde, Bakan İbrahim Ökteme bazı işler düş mektedir.

Konser dinledim

Konseri verenler : Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası
Yöneten : Prof. G. E. Lessing,
Solocu : Igor Bezrodni (Sovyet keman virtüözü).
Konserin yeri : Ankara Konser Salonu,
Günü : 9 Aralık 1964 Çarşamba, Saat 20.30 da.

Program : Çağdaş bir bestecinin çeşitlemeleriyle Beethoven'in iki ünlü bestesinden kurulmuştu: 1) Blacher: Paganini'nin bir teması üzerine çeşitlemeler, 2) Beethoven: Re -majör keman konçertosu, 3) Beethoven: Birinci senfoni.

Konserin özellikleri : Genç kuşakların en önde gelen keman virtüozlarından birinin yer aldığı konsere, yine Türkiyede ikinci defa bir bestesini dinlemek imkânına - tabii şef Lessingin sayesinde - ulaştığımız çağdaş besteci Blacher'in Paganini varyasyonlarının da çalınması ayrı bir çeşni getirdi.

Yıllardanberi çaldığı sakız misâli parçalarla artık üyelerinin de bıkıp usanmış duruma geldiği Cumhurbaşkanlığı Orkestrası bu gibi "egzersiz" lerle çok ileri merhalelere ulaşıyor ve belli bir gelişme göstererek "açılıyor". Hernekadar sanat yönünden büyük bir değer taşımasa bile, böyle parçalan repertuvara almalı ve ara sıra çalmalı... Ama tabii bunun yanısıra gerçek değer taşıyan çağdaş bestelere daha çok yer vermeye de gayret etmeli ki dinleyiciler de - orkestranın yanısıra - gelişsinler ve çağdaş eserlere karşı, şayet duyuyorlarsa, yabancılıkları giderilmiş olsun...

Igor Bezrodni'yi geçen yıl Suna Kan ile beraber Bach'ın iki keman konçertosunda ve sonra Sibeliusun ünlü konçertosunda dinlemiştik. Genç kemancı her iki bestede de Ankaralılara unutulmaz izlenimler kazandırmıştı, özellikle ikincisinde üstün tekniği kadar şair inceliğindeki duyuşlarına herkes hayran olmuştu. Sazına hakimiyeti şüphe götürmeyen bir sanatçı olduğu kadar olağanüstü bir yorumcu olarak da tanınan Bezrodni bu yıl Ankaralıların karşısına Beethoven'in hemen ezbere bilinecek kadar iyi tanınan, fakat her yönden *de* zorluklarla dolu konçertosuyla çıktı.

Beğendiklerini : Orkestranın gelişmesi artık elle tutulur gözle görülür denecek durumdadır. Kulakla duyabilenler için bu, daha çok bellidir. Üfleme çalgılar bile büyük bir güç harcayarak birşeyler göstermeye gayret ediyor ve bunda da çok defa başarı sağlıyorlar. Yaylılar ise her zamankinden fark lı bir beraberlik içinde partilerini tek falsosuz çalmaya çalışıyorlar. Genel entonasyon her konserde bir öncekinden daha iyi gibi geliyor bana, bestelerin yorumlanması şef Lessing'in mizacına uygun; âdeta sanatça, orkestraya kimliğini vermiş görünüyor.. Ancak bu kimlik, kişilik, biraz fazla teknik ve az renkli. Bu, özellikle romantiklerin bestelerine gelince daha çok belli oluyor. Ama herşeye rağmen Lessing, orkestranın çehresini, bütün gelen öteki şeflerin bir yılda yapabildiğinden fazla değiştirmeyi başardı!

Bezrodni bu yıl geçen gelişindekine oranla biraz daha kuru görünmekle beraber teknik yönden yine olağanüstü durumda: harikulade yumuşak bir yayı, çok rahat parmakları, güzel bir ritmi var; müzikalitesi ender kemancıda bulunur cinsten, çaldığına derinliğine girebiliyor ve dinleyiciyi de birlikte sürüklüyor, özellikle fazladan çaldığı Bach partitasında tüm sanatını açığa vurdu.

Beğenmediğim : Blaoher'in çeşitlemeleri - geçen yıl dinlediğimiz uvertüründeki gibi - âdeta bir orkestra egzersizi; sanat yönü bir yana, belli bir üslûp bile aramayın...

Bezrodni'ye gelince, Beethoven'in ikinci bölümünde, hele birinci bölümün kadansında hiç de üzerimizde bıraktığı ilk izlenimlere uygun bir kemancı gibi değildi. Zaman zaman ritminin aksadığım, renkli çalışının yerini donuk ifadeli bir ses kümesine bıraktığım hissettik.

Sonuç : Bezrodni parlak cümlelerle yorumlanacak besteler seçseydı, meselâ Sibelius bu amaç için biçilmiş kaftandı, başarısı daha bariz olurdu. Buna rağmen ünlü kemancıyı, hele orkestranın gayretli şefi Lessing'i yürek: ten alkışladık.

Daniyal ERİÇ

Filmler

De Müle'in fiyaskosu

Hoollywod'un kurucularından sayılan Cecil B. De Mille, tiyatro, oyun yazarı, yapımcı, bankacı ve rejisördü; sinemaya da o yılların geleneğine uygun olarak tiyatrodan gelmişti. De Müle'in ailesi ingilizce öğretmenliğinin yanı sıra, tiyatro ile de yakından ilgiliydiler. De Mille de son radan meslek, olarak, tiyatroyu seçti, amerikan tiyatro akademisinde okudu, New York'ta sahneye çıktı. Evlendiği Costance Adams da bir tiyatro oyuncusuydu. Gezginci tiyatroculuk yaptıkları sırada yakın arkadaşı ve gelecekteki ortağı Jesse L. Laaky ile birlikte sinemaya geçmeleri istendi. O günlerde sinema, gerçek kişiliğini bulmuş değildi. Tiyatro ise, sanatçılar için daha çekiciydi; Bu yüzden De Mille ve Lasky kendilerine yapılan bu çağrıya "evet" demdiler. Ama sonradan gördükleri birkaç film har ikisi için de çekici oldu ve iki arkadaş 1912 yılında, sonradan Paramount'a çevrilecek, olan Jesse L. Lasky Feature Play Company'yi kurdular. Bir yıl sonra da Edwin M. Royale'ın ünlü tiyatro oyunu "The Squaw Man-Kızılderili" yi (1913) sinemaya aktaran De Mille, ilk reji denemesine başladı.

Birinci filmi "Kızılderili" ile ikinci filmi "The Virginian"ın sağladığı kazanç dolayısıyla De Mille, sinema alanına bu defa bankaların da ilgisini çektirdi. Giderek, bankalar filmcilere gerekli krediyi açar oldular. Bu, amerikan sinemasının ilerlemesine faydalı oldu ama, gelecekte bankaların sinemayı kontrolleri altına almalarına da yol açmış oldu.

De Mille, bankalara yeni gelir alanları açmasının bedeli olarak Commercial National Trust and Saving Bank of Los Angeles'in başkanlığına getirildi. Sinema başkentinin kurucusu ve filmlerin kredi sağlanması yoluyla kurtarıcısı niteliğine : ulaşan De Mille, sinemada ilk sunî ışığı kullanan rejisördür de. "The Man From Home-Hemşeri" de bir tiyatrodan kiraladığı projektörlerle suni aydınlatma yolunu bulan De Mille, bu filmini başdağıtıcısı Samuel Goldwyn'e gönderdiğinde, dağıtıcılar, filme şimdiye kadar ödediklerinin ancak ya------- verebileceklerim söylediler. Kusur olarak da filmin aydınlatılmasını yetersiz bulmuşlar, ışık yoksulu saymışlarda. Film yan karanlıktı. De Mille, bu yeni aydınlatma yolunun "Rembranot Aydınlatması" olduğunu bildirdi ve Goldwyn ile öbür dağıtıcıları bilgisizlikle suçladı

Yul Brynner "On Emir" de

Savrulan dövizcikler!.

Işıldayan demir

De Mille, durmaksızın çalışıyordu; bir filmi bitirmeden öbürüne başlıyor, çokluk iki filmi içice çekiyordu, tik önemli filmlerinden sayılan "The Oheat - Aldanma", bu çeşit bir çalışmanın ürünüdür. De Mille "Aldanma" ile birlikte bir Başka filme "The Golden Chance-Altıh Talih" e de başlamıştı. İkiye böldüğü günün çalışma, saatlerinin yarısında birini, yansında öbürünü çekiyor, ikisini bir arada yürütüyordu.

De Müle'in sinemadaki en büyük özelliği, seyircinin günlük isteklerine uygun filmleri, kotarıp önüne sürmesinden geliyordu. De Mille gözüpek bir iş adamı, usta bir yapımcı ve iyi bir bankacıydı ama, hiç bir zaman gerçek sanat değeri taşıyan bir rejisör değildi. Olmadı. Olamadı da... Günün gidişine ve isteklerine uygun filmler yapıyordu. Havayı kontrol ediyor, günün geçer akçesi savaş mı, savaşı konu edinen, seyircinin savaşla ilgili duygularını sömüren filmleri arkası arkasına pazara çıkarıyordu.

De Mille, savaştan yeteri kadar çıkar sağladıktan başka savaş sonrasından da kendine sömürecek konular buldu. Savaş toplumlarda çeşitli sosyal değişmeleri hazırlamış, düşünce ve inanışlarda ilerici gelişmeler olmuştu. De Mille, bu defa evlilik, kurumu, cinsel ayrışma ve kadın erkek ilişkilerini filmlerine konu edindi. Burada şunu da belirtmek gerektir : De Mille, farkında olmadan çağma ve cağının toplumsal yaşayışına ayna tutuyor, sinema yoluyla günün gerçeklerini gün ışığına çıkarıyordu. Ana soylu bir sanatçı olmaması yücünden bu gerçekler çokluk sinemanın uydurma gerçeklerine adapte ediliyordu ve gerçek, gerçeklikten çıkmaktaydı. De Mille, filmlerine kahraman olarak belli bir sınıfın belli yaştaki kişilerim seçmişti. Bunlar, evlilik kurumunu kendilerine göre düzenliyorlar, aşkı kendilerine göre yorumluyorlar, yine kendilerine göre bir görgü kuralı uyguluyorlardı. Da Mille de yasak aşkı işler ve seyircisine. verirken, yine elinden geldiği kadar gözaboyayıcı bir tutumu sürdürüyordu. Bir süre sonra, kadın dernekleri, din adanıları ve ahlâkı korumakla görevli çeşitli kuruluşlar, De Müle'in

yaptıklarını kurala aykırı bulmaya başladılar. Kusur yalnız De Mille'de değildi; ona bakarak başka Hollywood'lu sömürme tacirleri de aynı yolu tutmuşlardı. Ama De Mille gibi kurnaz ve işinin ehli olmadıklarından açık veriyorlar, giderek daha çok göze batıyorlardı. Hollywood, yaşlı kadınların, din adamlarının ve ahlâk koruyucularının saldırılarından kurtulmak için kendi kendini sansür etmeyi düşündü ve PTT Bakanı Willis Hays, Hollywoocd 'uların kurdukları sansür kurulunun başına getirildi.

Yeni kurulan sansür ilkelerine göre De Mille'in eli kolu bağlanıyordu. Şimdiye kadar denediği bütün sömürme konuları sansürce ya yasaklanmış ,ya da sömürmeye gelmeyecek biçimde sınırlandırılmıştı. De Mille, bunun da kolayım buldu. Sonradan kendisinin de açıkladığı gibi, her elli sayfasından" bir senaryo çıkarabilecek kutsal kitaba el attı: Tevrat, cinsel konulara gereğinden çok yer ayırmaktaydı. Savaş sonrasının toplum değişmelerinden yararlanarak çevrilen "Dont Chance Your Husband-Kocanızı Değiştirmeyiniz" (1918), "Male- And Female-Erkek ve Dişi" (1919) "Why Chance Your Wife-Karınızı Niçin Değiştiriyorsunuz?". "Forbidden Fruit-Yasak Meyve" ve "Adam's Rib-Ademin Uyluk Kemiği" filmleri, konularını bütünüyle kutsal kitaplardan alan "The Ten Commandments - On Emir", 'The King of the Kings - Hazreti İsanın Hayatı", "The Sign of Cross-Haç İşareti", "Cleopatra" ve "The Crudades - Haçlı Seferleri" ile yer değiştirdiler; Böylece De Mille, hem eski işini sürdürüyor, hem yaşlı kadınların, din adamlarının, derneklerimin ve ahlâk koruyucularının gönüllerini hoş ediyordu. Kutsal kitapların hikâyelerinden aktarılan filmlerinde De Mille, yatak odası sahneleri, çıplak kadın vücudu gösterileri ve kadın - erkek arasındaki cinsel ilişkilerle yine bildiğini okumaktaydı. Muarızlarının ağzına çaldığı bir parmak bal, dinin sinema yoluyla yayılmasını sağlamaktı.

Kutsal kitap taciri

Kutsal kitap hikâyelerinin yanısıra De Mille, -bu filmlerle sinemaya getirdiği spectacle örneklerini başka filmlerde de uygulamaktan geri kalmadı. Binlerce kişilik kalabalık, gözboyayıcı sahneler düzenliyor, her çeşitten konuyu bu ilkeye uygun işliyordu. "The Buccaneer - Kara Korsan" bu türden bir korsan filmi, "The Plainsman - Maceralar Kralı", "Union Pacific - Atlas Ekspresi", "Northwest Mountain Poliçe - Atlı Kahramanlar" yine ayni türün western biçimindeki filmlerindendir.

De Mille, kutsal kitap kadar yaygın olmamakla birlikte, çevireceği filmlerin konularının ya çok yaygın best-seller'den olmasına, ya da amerikan tarihinde yer alan olaylardan seçilmesine dikkat ediyordu. Kalabalık oyuncu kadrosundaki kişilerin büyük çoğunluğu, star sisteminin ön ünlü yıldızlarından seçilmeydi. 1941 ve 1956 yıllarında De Mille, altı film daha yaptı. Ama artık yorgundu, tükenmekte olduğunu yavaş yavaş kabulleniyordu da...

De Mille, sinemaya gelen her yeniliğe kapılarını açan bir rejisördür. Renkse renk, teknikse teknik, boyutsa boyut... "The Wild Winds - Vahşi Rüzgârlar Önünde", deniz insanlarının serüvenini: '"The Story of Dr. Wassell - Kahraman Dr. Wasselll', Uzak Doğuda insanlık adına savaşan bir doktorun hayat hikâyesini; "Unconquered - Mağlûp Edilemeyenler", kuruluş yıllarının Amerikasını; ''Samson And Dalilah, - Samson ve Dalila" yine eski günlerin kutsal kitaptan aktarılma bir aşk hikâyesini; "The Greatest Show on Earth - Harikalar Sirki", büyüklerle küçükler için düzenlenmiş sirk eğlencelerim, otuzüç yıl sonra yeniden yapımındaki "The Ten Commandments - On Emir" de de Musayı anlatmaktadır.

(AKİS — 1405)

Yapıldığından ancak onbir yıl sonra yurdumuza getirilen "On Emir", kötü bir De Mille filmidir. Üçbuçuk saatlik bir süre içinde De Mille, incir çekirdeğini doldurmayan bir kutsal kitap hikâyesini, çağımızın uyanık insanına anlatmaya çalışmakta ve bu arada da seyircisini bir çeşit uyur -insan saymaktadır.

Gtetirticiler, anlaşmaları gereğince liste zorunluğu "On Emir" i almış olabilirler. Fakat üzerinden onbir yıl gibi,uzun bir süre geçmiş olan ve bütün dünya vizyonunu tamamlamış bulunan böyle bir filme ikiyüzbin türk lirasının ötesinde bir ödeme yapılmış olması ve döviz çeşmesinin ardına kadar açılması gariptir. Üstelik, De Mille'in bu filmi buram buram din propagandası kokmaktadır. Bu memleketin döviz kaynaklarım ellerinde tutanlar, bu çeşit bir filme döviz ödenmesine nasıl izin vermişlerdir? Yine» bu, memlekette yerli filmlerin sansür kuruluna bakarak daha uyanık, daha aydın kişiler sanılan yabancı filmler sansür kurulu üyeleri bu filmi görmemişler midir? Görmüşlerse, yurda sokulmasına ve gösterilmesine nasıl izin vermişlerdir? Yeri geldiği zaman döviz konusunda ortalığı tozu dumana katan ilgililer, bu kadar büyük bir meblâğın göz göre göre yurt dışına çıkmasına seslerini nasıl olur da çıkarmazlar? Bu konuda en az ilgililer kadar hassas ve titiz olan aydın basın acaba niçin susmaktadır?

Bu yurdun böyle bir De Mille filmine verecek - daha doğrusu bir kalemde sokağa atacak - dövizi yoktur. Bu böylece bilinmediği ve üzerinde durulmadığı takdirde, yurdumuza bu nitelikte daha çok film girecek ve bin güçlükle elde edilmiş dövizlerimiz bir hiç uğruna hovardaca çarçur edilecektir.

Peki, sonra ne olacaktır? Tabiî, hiçbir şey!... Dizler dövülecek ve giden dövizler ardından âh-û vah edilecektir. Çünkü geleneğimiz de budur, göreneğimiz de...

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 – 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER	DIŞ MUHABİRLER	
İstanbul	A.B.D.	İsveç
Ankara	Almanya (Federal)	İsviçre
İzmir	Almanya	İtalya
Adana	Avusturya	Japonya
Bursa	Avustralya	Lübnan
Diyarbakır	Belçika	Macaristan
Erzurum	Bulgaristan	Norveç
Eskişehir	Çekoslovakya	Pakistan
Konya	Danimarka	Polonya
Zonguldak	Fransa	Portekiz
	Hollanda	Romanya
	İngiltere	Yugoslavya
	İspanya	Yunanistan
	İsrail	

(Basım: A — 32095) — 1990

Amerikalı atlet Hansen, sırıkla atlamada 5 metre 10 santim geçerek kendi rekorunu yine kendi kırdı.

1964 Tokyo Olimpiyatları

1964 YILININ SON ÇEKİLİŞİNDE **6** MİLYON VEREREK

ERİŞİLMEZ BİR REKOR KIRAN
ZİRAAT BANKASI da
1965 YILININ İLK ÇEKİLİŞİNDE: **7'5** MİLYON VEREREK

kendi rekorunu yine kendi kırıyor...

ÜST ÜSTE İKİ ÇEKİLİŞTE

13 500 000 *lira*

BÜTÜN TASARRUFLARINIZI ZİRAAT BANKASINDA TOPLAYINIZ

ZİRAAT BANKASI

(Basın: A — 1359) — 1398